

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 27. oktoober 2021
(OR. en)

13290/21

WTO 247

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	27. oktoober 2021
Saaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2021) 654 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE ELi kaubanduslepingute rakendamise ja täitmise tagamise kohta

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2021) 654 final.

Lisatud: COM(2021) 654 final

Brüssel, 27.10.2021
COM(2021) 654 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

ELi kaubanduslepingute rakendamise ja täitmise tagamise kohta

{SWD(2021) 297 final}

SISUKORD

I.	Sissejuhatus.....	2
II.	ELi kaubanduslepingute pakutavate kõikide võimaluste ärakasutamine	8
II.1.	Kauplemine sooduskaubanduspartneritega – peamised arengusuunad 2020. aastal	8
II.2	ELi kaubanduslepingute rakendamise edendamine: näiteid neljast piirkonnast (Aasia, Ameerika, ELi naabruskonna riigid ning Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riigid)...	13
III.	Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate toetamine kaubanduslepingute võimaluste kasutamisel.....	23
IV.	Tõketega tegelemine ja lahenduste otsimine	29
IV.1.	Kaubandustõkked ja nende kaotamine keerulisel aastal	29
IV.2.	Kaebuste esitamise lihtsustamine: ühtne kontaktpunkt.....	35
V.	Kahepoolne ja mitmepoolne kaubanduskohustuste täitmise tagamine: vaidluste lahendamine	37
V.1.	Vaidluste lahendamise mehhanismide kasutamine.....	37
V.2.	Vahekohtunike ning kaubanduse ja kestliku arengu ekspertide reservi uuendamine	40
V.3.	Reageerimine vaidluste lahendamisel ette tulevatele takistustele	40

2021. aasta aruanne ELi kaubanduslepingute rakendamise ja täitmise tagamise kohta

I. Sissejuhatus

See aruanne on komisjoni esimene konsolideeritud aruanne kaubanduse valdkonnas kasutatavate rakendamise ja täitmise tagamise meetmete kohta. 24. juulil 2020 nimetati komisjonis ametisse esimene **kaubandusvaldkonna juhtiv järelevalveametnik**, et jälgida ja juhtida ELi kaubanduslepingute ja -kokkulepete tulemuslikku rakendamist ja täitmise tagamist. Järelevalveametnikul on konkreetne volitus anda aru Euroopa Parlamendile, nõukogule ja avalikkusele. Peamine vahend selle tegemiseks saab olema igal aastal avaldatav aruanne.

President von der Leyeni komisjoni juhtimisel toimunud üleminekul **veelgi jõulisemale kaubanduskohustuste rakendamisele ja täitmise tagamisele** on kaks peamist põhjust. Esiteks, pärast kümnet aastat intensiivseid ja edukaid läbirääkimisi, millega laiendati ELi sooduskaubanduslepingute võrgustikku, peab EL keskenduma nüüd üha enam nende lepingute täielikule ja tulemuslikule rakendamisele. Teiseks, maailma kaubanduspoliitika on viimastel aastatel oluliselt muutunud ja tekkinud on uued probleemid. Nende hulka kuuluvad struktuurne tasakaalustamatus, võrdsete võimaluste ja turulepääsuga seotud probleemid ning asjaolu, et ELi kaubanduspartnerid kasutavad poliitilistel eesmärkidel põhjendamatuid piiravaid ühepoolseid meetmeid või isegi majanduslikku survestamist. EL peab kõige sellega tegelema jõulisemalt.

Aruande ülesehitus

Aruandes käsitletakse **nelja prioriteetset valdkonda kaubanduslepingute rakendamisel ja täitmise tagamisel**:

1. ELi kaubanduslepingute kõigi pakutavate võimaluste ärakasutamine (II jagu);
2. väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate toetamine kaubanduslepingute pakutavate võimaluste kasutamisel (III jagu);
3. tõketega tegelemine ja lahenduste otsimine (IV jagu) ning
4. kahepoolne ja mitmepoolne kaubanduskohustuste täitmise tagamine: vaidluste lahendamine (V jagu).

Aruandes tutvustatakse majanduslikult kõige tähtsamate ELi kaubanduslepingute mõju ning komisjoni tegevust, mille eesmärk on kaotada kaubandus- ja investeerimistõkked kolmandate riikide turgudel. Aruandesse on koondatud varasem iga-aastane aruanne ELi kaubanduslepingute rakendamise kohta¹ ja selle juurde kuuluv komisjoni talituste

¹ Esimene aruanne avaldati 2017. aastal; neljas ja viimane aruanne: COM(2020) 705, 12. november 2020, kättesaadav aadressil [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2020\)705&lang=et](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2020)705&lang=et).

töödokument ning varasem iga-aastane aruanne kaubandus- ja investeerimistõkete kohta². Aruandes esitatakse teavet meetmete kohta, mille komisjon on võtnud partnerluses liikmesriikidega turulepääsu strateegia alusel, et parandada turulepääsu ja aidata VKEdel ELi kaubanduslepingute pakutavaid võimalusi võimalikult hästi ära kasutada, ning näidatakse, kuidas komisjon töötab koos kodanikuühiskonnaga. Samuti antakse selles aru kaubanduse valdkonnas kasutatavatest täitmise tagamise meetmetest, mille komisjon on võtnud Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) vaidluste lahendamise mehhanismide raames ning kahepoolsete kaubanduslepingute ja kaubandustõkkeid käsitleva ELi määruse³ alusel. Aruandes esitatakse ka ELi 37 peamist kaubanduslepingut puudutavad statistilised kaubandus- ja investeerimisandmed 2020. aasta (kaubad) ja 2019. aasta (teenused) kohta ning vaadeldakse olulisi arengusuundumusi 2021. aasta teise kvartali lõpuni.

Kuna ELi ja Ühendkuningriigi kaubandus- ja koostööleping jõustus alles 1. mail 2021 (lepingut kohaldati ajutiselt alates 1. jaanuarist), käsitletakse seda 2022. aasta aruandes.

Aruandele lisatud komisjoni talituste töödokument⁴ sisaldab aruande jagu II.2 täiendavat lisateavet kõigi ELi 37 peamise kaubanduslepingu kohta, mida kohaldati 2020. aastal arvestatava aja jooksul. Lisaks on komisjoni talituste töödokumendis esitatud teave, mis täiendab aruande jagu IV.1, nimelt loetelu registreeritud uutest tõketest ja 2020. aastal täielikult või osaliselt kaotatud tõketest.

Eraldi aruandlusega hõlmatud valdkonnad (ühepoolsed vahendid)

Järgmisi rakendamise ja täitmise tagamise valdkondi käsitletakse komisjoni eraldiseisvas aruandluses.

1. **Kaubanduse kaitsemeetmete** kasutamist ELi tööstust kahjustava dumpinguhinnaga või subsideeritud impordi korral ning meetmeid võitluseks võltsitud kaupade või muu ELi ettevõtjate intellektuaalomandi õiguste rikkumise vastu välismaal kajastatakse iga-aastaselt *kaubanduse kaitsemeetmeid käsitlevas aruandes*⁵ ning kahe aasta tagant vaheldumisi välja antavates komisjoni *intellektuaalomandi õigusi käsitlevas aruandes*⁶ ning *võltsimis- ja piraatlusjuhtumite jälgimise nimekirjas*⁷.
2. Seda, kuidas komisjon kasutab **ekspordi- ja investeerimiskontrolli poliitika vahendeid**, nimelt ELi määrust *kahesuguse kasutusega kaupade ekspordi*

² Esimene aruanne avaldati 2010. aastal; kümnes ja viimane aruanne: COM(2020) 236, 15. juuni 2020, kättesaadav aadressil [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2020\)236&lang=et](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2020)236&lang=et).

³ Määrus (EL) 2015/1843, millega kehtestatakse liidu meetmed ühise kaubanduspoliitika vallas, et tagada rahvusvahelistest kaubandusreeglitest, eeskätt Maailma Kaubandusorganisatsiooni egiidi all kehtestatud reeglitest tulenevate liidu õiguste kasutamine (kodifitseeritud tekst) (*ELT* 272, 16.10.2015, lk 1–13).

⁴ <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159786.htm>.

⁵ Komisjoni 39. aastaaruanne nõukogule ja Euroopa Parlamendile ELi dumpingu-, subsiidiumivastase ja kaitsemeetmetelase tegevuse ning kaubanduse kaitsemeetmete kasutamise kohta kolmandate riikide poolt ELi vastu 2020. aastal; https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/august/tradoc_159782.PDF.

⁶ „Report on the protection and enforcement of IPR in third countries“, 27. aprill 2021; https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/april/tradoc_159553.pdf.

⁷ Komisjon, „Counterfeit and Piracy Watchlist“, SWD(2020) 360 final, 14. detsember 2020; https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/december/tradoc_159183.pdf.

kontrollimise kohta⁸ ja liitu tehtavate välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute mehhanismi,⁹ käsitletakse aruannetes, mida on oodata 2021. aasta novembri keskpaigaks ja kus antakse esimest korda üksikasjalik ülevaade ELi strateegilisest investeerimis- ja ekspordikontrollist. Viimati nimetatust on alates 2013. aastast aru antud vabatahtlikkuse alusel. Uue ekspordikontrolli määruse kohaselt on iga-aastase aruande esitamine nüüd kohustuslik, samuti kohaldatakse läbipaistvusnõudeid.

3. Teave, mis käsitleb ELi üldiste tariifsete soodustuste kava toimimist ning sellega seotud järelevalve- ja täitmise tagamise tegevust, esitatakse eraldiseisvas aruandes, mis avaldatakse iga 2–3 aasta tagant. 22. septembril 2021 võttis komisjon vastu ettepaneku üldiste tariifsete soodustuste kava määruse¹⁰ kohta, mida hakatakse kohaldama alates 1. jaanuarist 2024.

2020. aastal kasutusele võetud uued vahendid

Olles seadnud prioriteediks tulemusliku rakendamise ja täitmise tagamise, võttis komisjon 2020. aasta teises pooles kasutusele ka **otse sidusrühmadele suunatud uued vahendid**, et neid rühmi kaasata oma tegevusse ja parandada kõnealuses valdkonnas oma tegevuse tulemuslikkust.

- ✓ 2020. aasta oktoobris käivitas komisjon vastusena sidusrühmade ja Euroopa Parlamendi konkreetsetele taotlustele uue portaali **Access2Markets**,¹¹ mis sisaldab kergesti ligipääsetavat mitmekeelset teavet selle kohta, kuidas toimivad ELi kaubanduslepingud praktikas. Portaalis on ka erifunktsioonid, mille abil saavad ettevõtjad teha keerulisemaid otsinguid. Portaalis on spetsiaalsed vahendid, mis aitavad üksikisikutel ja igas suuruses ettevõtjatel ELi kaubanduslepingute pakutavaid võimalusi võimalikult hästi ära kasutada (nt päritolureeglite enesehindamisvahend, ROSA). Eesmärk on lihtsustada veelgi ettevõtjate pääsemist kolmandate riikide turgudele.
- ✓ 2020. aasta novembris lõi komisjon kaubanduse peadirektoraadis **ühtse kontaktpunkti**¹². See hõlmab kaebuste esitamise mehhanismi, mille abil saab iga ELis asuv sidusrühm esitada kaebuse, kui ta leiab, et kolmas riik ei ole täitnud ELi ees oma rahvusvahelisi kaubanduskohustusi. Kontaktpunkt tegeleb kaebustega, mis puudutavad nii turulepääsu, kaubanduse ja kestliku arengu alaseid kohustusi kui ka

⁸ 20. mai 2021. aasta määrus (EL) 2021/821, millega kehtestatakse liidu kord kaheksa kasutusega kaupade ekspordi, vahendamise, tehnilise abi, transiidi ja edasitoimetamise kontrollimiseks (uuesti sõnastatud) (ELT L 206, 11.6.2021, lk 1–461) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0821>) (varasemalt nõukogu 5. mai 2009. aasta määrus (EÜ) nr 428/2009, millega kehtestatakse ühenduse kord kaheksa kasutusega kaupade ekspordi, edasitoimetamise, vahendamise ja transiidi kontrollimiseks (ELT L 134, 29.5.2009, lk 1) (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2009.134.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2009%3A134%3ATO)).

⁹ Määrus (EL) 2019/452, millega luuakse liitu tehtavate välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute raamistik (ELT L 79I, 21.3.2019, lk 1–14).

¹⁰ https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/september/tradoc_159803.pdf

¹¹ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home>.

¹² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2134.

üldiste tariifsete soodustuste kava. See uus vahend on kättesaadav portaali Access2Markets kaudu. Ühtse kontaktpunkti tegevussuunistes¹³ on kirjeldatud üksikasjalikult, milline teave tuleb kaebuse esitamisel edastada. Neid suuniseid on kontaktpunkti esimestel tegutsemiskuudel saadud kogemuste põhjal ajakohastatud, et kaebuste esitamise protsess oleks selgem ja paremini toetatud. Järgmisel kaheteistkümnel kuul jätkub portaali ja ühtse kontaktpunkti katvuse ja funktsioonide ajakohastamine, tuginedes sidusrühmade pidevale tagasisidele.

Loodud uued vahendid, mida sidusrühmad saavad otse kasutada, täiendavad rakendamise ja täitmise tagamise meetmeid, mille komisjoni talitused võtavad *ex officio*, st komisjoni enda haldusvolituste alusel.

Aruandes vaadeldakse, kuidas need täiustused üheskoos on toonud konkreetseid tulemusi tänu järgmisele:

- ELi kaubanduslepingutega loodud **institutsiooniliste struktuuride** (eelkõige ELi sooduskaubanduslepingute komiteede ja allkomiteede võrgustiku) **süsteemilisem kasutamine** eesmärgiga tagada kolmandate riikide kohustuste nõuetekohane täitmine ja turulepääsu takistavate tõkete kaotamine;
- kaubandustõkete ennetamiseks ja kaotamiseks **turulepääsu partnerluse** ökosüsteemi aktiivne **kasutamine**. Sellesse ökosüsteemi kuuluvad komisjon, liikmesriigid ning ELi sidusrühmi esindavad organid nii Brüsselis kui ka kolmandates riikides (komisjoni puhul ELi delegatsioonide ja liikmesriikide saatkondade võrgustik), et lahendada kolmandate riikide kohustuste mittetäitmisega seotud probleemid;
- WTO ja kahepoolsete kaubanduslepingute **vaidluste lahendamise mehhanismide** aktiivne kasutamine (EL on algatanud neli vaidlust ning osalenud 2020. ja 2021. aastal aktiivselt kahes vaidluses, vastavalt Ukraina ja Lõuna-Koreaga. lisaks on lõpule viidud kaks uurimist kaubandustõkkeid käsitleva määruse alusel);
- **kodanikuühiskonna esindajate jätkuv kaasamine** ELi kaubanduslepingute ja -kokkulepete rakendamisse, eelkõige neis sätestatud kaubanduse ja kestliku arengu alaste kohustuste täitmise, sealhulgas **sisenõuanderühmade** ja kodanikuühiskonna foorumite ning nende tegevuse toetamise kaudu, ent samuti partnerluses rahvusvaheliste organisatsioonidega, nagu ILO.

2020. ja 2021. aastal vastu võetud uued õigusaktid

Mis puudutab kaubanduseeskirjade täitmise tagamist laiemalt, on EL alates 2020. aasta jaanuarist **selles valdkonnas õiguslikke vahendeid tugevdanud**.

11. oktoobril 2020 jõustus **ELi määrus välismaiste otseinvesteeringute taustauuringu kohta**,¹⁴ millega loodi koostöömehhanism. 12. veebruaril 2021 jõustus muudetud **ELi**

¹³ https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159074.pdf.

¹⁴ Vt joonealune märkus 9.

kaubanduseeskirjade jõustamise määrus,¹⁵ mis aitab lõpetada mis tahes võimaliku seisaku ELi vaidluste lahendamise raamistikus ja laiendada kaubandusvaidluse tulemusel võetavate parandusmeetmete ulatust. Muudetud **ELi ekspordikontrolli määrus** jõustus 9. septembril 2021¹⁶.

Olemaolevate vahendite täiendamine

Komisjon jätkab tööd veel mitme olulise õigusakti ja muu instrumendiga, et olemasolevaid vahendeid täiendada. Nendega tagatakse, et ELil on rahvusvahelises kaubanduses ette tulevatele keerulistele olukordadele reageerimiseks parem valmisolek, eelkõige 1) vahendid, et tagada kaubanduslepingutes kokku lepitud kohustuste täitmine (kaubanduseeskirjade jõustamise määrus ja mitmepoolne vahekokkulepe); 2) eraldiseisvad õigusaktid/instrumendid, et tagada võrdsed tingimused traditsioonilistes kaubandus- ja investeerimisvaldkondades (nt välismaiste subsidiumide instrument, rahvusvaheliste hangete instrument); 3) eraldiseisvad õigusaktid/vahendid, et tagada ELi huvide kaitse julgeolekuga seotud majandusvaldkondades (nt välismaiste otseinvesteeringute taustauuringud, ekspordikontroll, survevastane instrument), ning 4) vahendid, et toetada ELi keskkonna ja kestlikkusega seotud eesmärgesid.

Pooleliolevate algatuste hulka kuuluvad

- komisjoni **ettepanek rahvusvaheliste hangete instrumendi kohta**, mille saab tänu nõukogus toimunud edasiminekule¹⁷ lähikuudel vastu võtta;
- komisjoni ettepanek võtta vastu õigusakt tegelemiseks **moonutustega, mida põhjustavad siseturul välisriigi subsidiumid**¹⁸;
- komisjoni eelseisev ettepanek võtta vastu õigusakt, et võidelda kolmandate riikide poolse **majandusliku survevastamise** vastu;
- komisjoni eelseisev ettepanek võtta vastu õigusakt **siduva hoolsuskohustuse ja raadamise** kohta;
- **15 punktist koosneva kaubanduse ja kestliku arengu tegevuskava läbivaatamise**¹⁹ alustamine 2021. aasta suvel.

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/167, millega muudetakse määrust (EL) nr 654/2014, milles käsitletakse liidu õiguste kasutamist rahvusvaheliste kaubanduseeskirjade kohaldamisel ja jõustamisel (*ELTL* 49, 12.2.2021, lk 1–5).

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:206:FULL&from=EST>.

¹⁷ Nõukogu andis 2. juunil 2021 volituse pidada Euroopa Parlamendiga läbirääkimisi rahvusvaheliste hangete instrumendi üle; vt <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9175-2021-INIT/en/pdf>.

¹⁸ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus siseturgu moonutavate välisriigi subsidiumide kohta, 5.5.2021, COM(2021) 223 final; vt

https://ec.europa.eu/competition/international/overview/proposal_for_regulation.pdf.

¹⁹ 15 punktist koosneva kaubanduse ja kestliku arengu tegevuskava läbivaatamise teemaline avalik konsultatsioon algas 27. juunil ja kestab 31. oktoobrini 2021;

https://trade.ec.europa.eu/consultations/index.cfm?consul_id=301.

Tavapärase kaubandusmeetmete (dumpinguvastased meetmed, subsiidiumide tasakaalustamise meetmed) jätkuv reeglitel põhinev ja proportsionaalse kohaldamine ning need tugevdatud vahendid ja komisjoni uus keskendumine täitmise tagamisele tagavad poliitika järjepidevuse.

Kuna komisjon jätkab uute ja täiustatud vahendite ja instrumentide väljatöötamist, et käsitleda arvukaid rakendamise ja täitmise tagamisega seotud probleeme, on üha tähtsam koostöö liikmesriikide ja sidusrühmadega (ettevõtjad, kaubandust edendavad organisatsioonid, sotsiaalpartnerid, kodanikuühiskonna rühmad, vabaühendused), nagu ka koostöö samu seisukohti jagavate kolmandate riikidega, et allkirjastatud kohustustele elu sisse puhuda ning tagada, et vahendid ja instrumendid annavad kohapeal tegelikke tulemusi.

II. ELi kaubanduslepingute pakutavate kõikide võimaluste ärakasutamine

II.1. Kauplemine sooduskaubanduspartneritega – peamised arengusuunad 2020. aastal

Selles alajaos esitatud kaubavoogude dünaamikat puudutav statistika põhineb Eurostati 2021. aasta märtsi andmetel EL 27 kohta ja hõlmab 67 partneriga sõlmitud 37 peamist sooduskaubanduslepingut,²⁰ mida kohaldati kogu 2020. aasta vältel ja mille alusel kauplemine moodustab üle 90 % ELi sooduskaubandusest. Üksikasjalikum teave nende 37 peamise sooduskaubanduslepingu kohta on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis²¹. Andmed selle kohta, kuidas sooduskaubanduspartnerid ja ELi eksportijad kasutavad tariifisoodustusi, on avaldatud eraldi komisjoni veebisaidil,²² et suurendada läbipaistvust ning julgustada ettevõtjate ühendusi ja liikmesriike korraldama ise uuringuid ja selgitama välja tegurid, mis motiveerivad või mis mitte kaupleva ELi kaubanduslepingute alusel. Tariifisoodustuste kasutamise mustreid vaadeldakse ka ELi lepingute korrapärase järelhindamise käigus ja valdkondlikes töörühmades²³.

2020. aastal toimus pea kolmandik ELi kaubandusest sooduskaubanduslepingute alusel

Kaubavahetus käesoleva jaoga hõlmatud ***67 kaubanduspartneriga*** ulatus 2020. aastal 1,167 miljardi euroni, moodustades 32,0 % kogu ELi väliskaubandusest: ekspordi maht oli 646 miljardit eurot ja impordi maht 521 miljardit eurot, mille tulemuseks oli ELi 124 miljardi euro suurune kaubandusbilansi ülejääk²⁴.

²⁰ Kuna ELi leping Vietnamiga jõustus alles 1. augustil, ei ole seda allpool esitatud kvantitatiivsetes hinnangutes (statistikas) arvesse võetud. Aruanne ei hõlma ka 1. jaanuaril 2021 jõustunud ELi ja Ühendkuningriigi kaubandus- ja koostöölepingut, kuna 2020. aastal seda ei kohaldata.

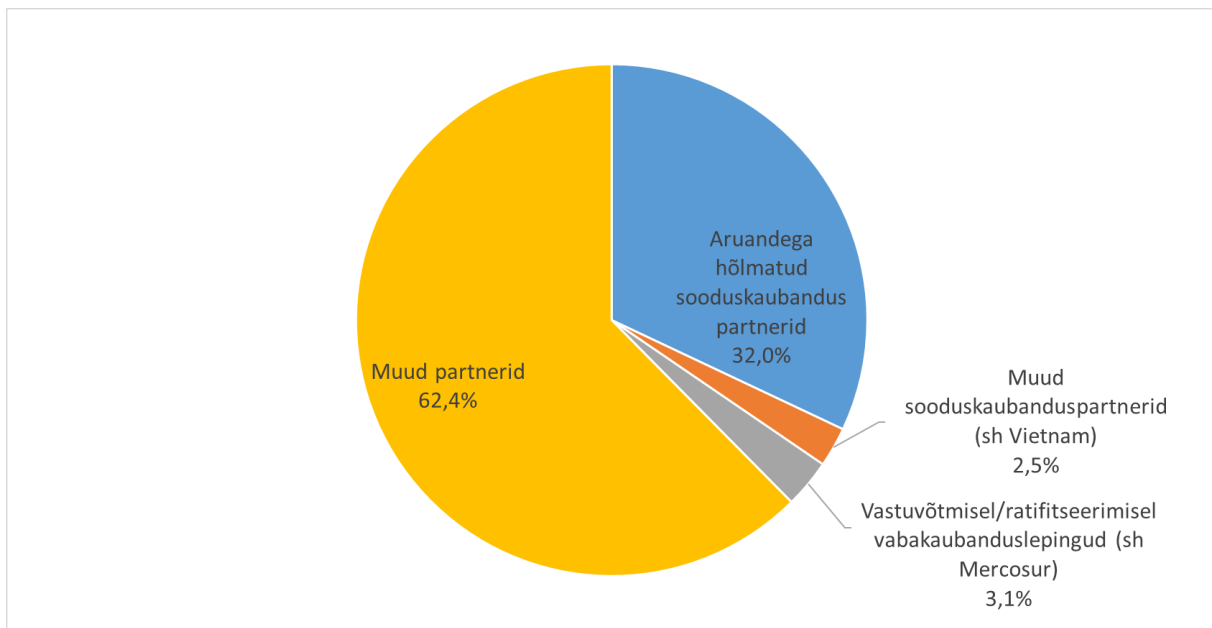
²¹ <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159786.htm>.

²² <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/>.

²³ Näiteks turulepääsu töörühmades, kus keskenduti 2020. ja 2021. aastal tekstiilile ja nahale, jalatsitele, rehvidele ja meditsiiniseadmetele.

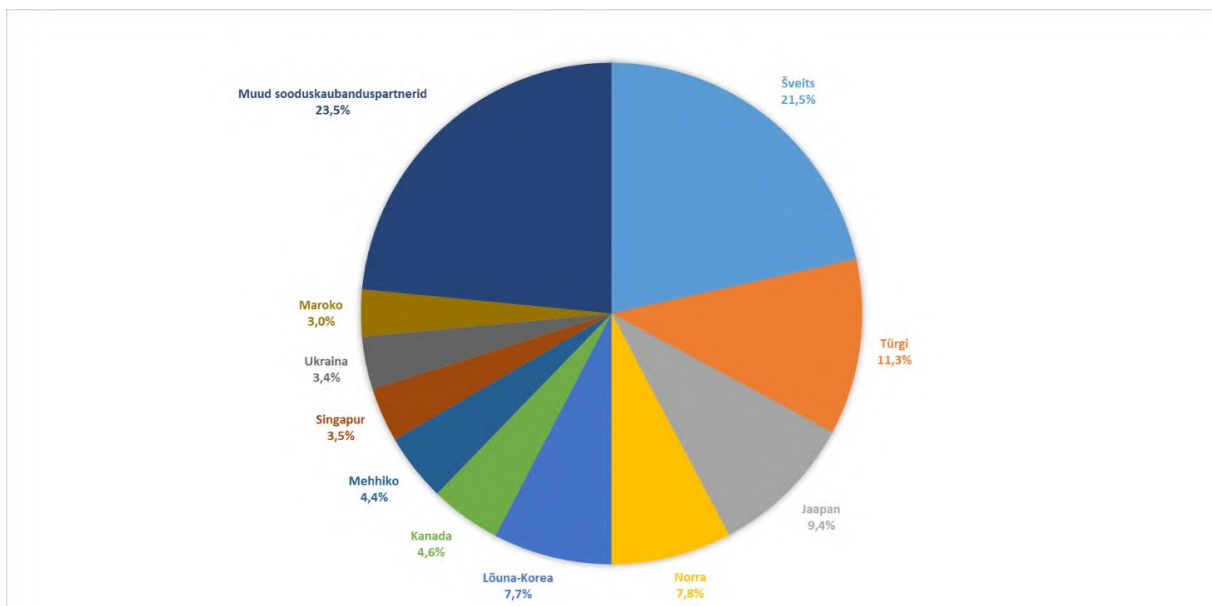
²⁴ Kaubavahetus kõigi 77 sooduskaubanduspartneriga ulatus 2020. aastal 1,259 miljardi euroni, moodustades 34,5 % kogu ELi väliskaubandusest: ekspordi maht oli 672 miljardit eurot ja impordi maht 586 miljardit eurot, mille tulemuseks oli ELi 86 miljardi euro suurune kaubandusbilansi ülejääk.

Joonis 1. ELi väliskaubandus (2020)

Nagu on näha allpool joonisel 2, oli ELi suurim sooduskaubanduspartner jätkuvalt Šveits, kelle arvele langes 21,5 % ELi kaubandusest 67 kaubanduspartneriga, keda käesolev aruanne hõlmab. Järgnesid Türgi 11,3 %ga, Jaapan 9,4 %ga, Norra 7,8 %ga ja Lõuna-Korea 7,7 %ga. Kokku moodustasid need viis partnerit ELi sooduskaubandusest üle poole (57,7 %). Kogu kaubavahetuse lõikes on Šveits ELi neljas partner Hiina, Ameerika Ühendriikide ja Ühendkuningriigi järel. Türgi, Jaapan, Norra ja Lõuna-Korea on Venemaa järel ja India ees 6.–9. kohal.

Joonis 2. ELi kaubavahetus sooduskaubanduspartnerite lõikes (2020)

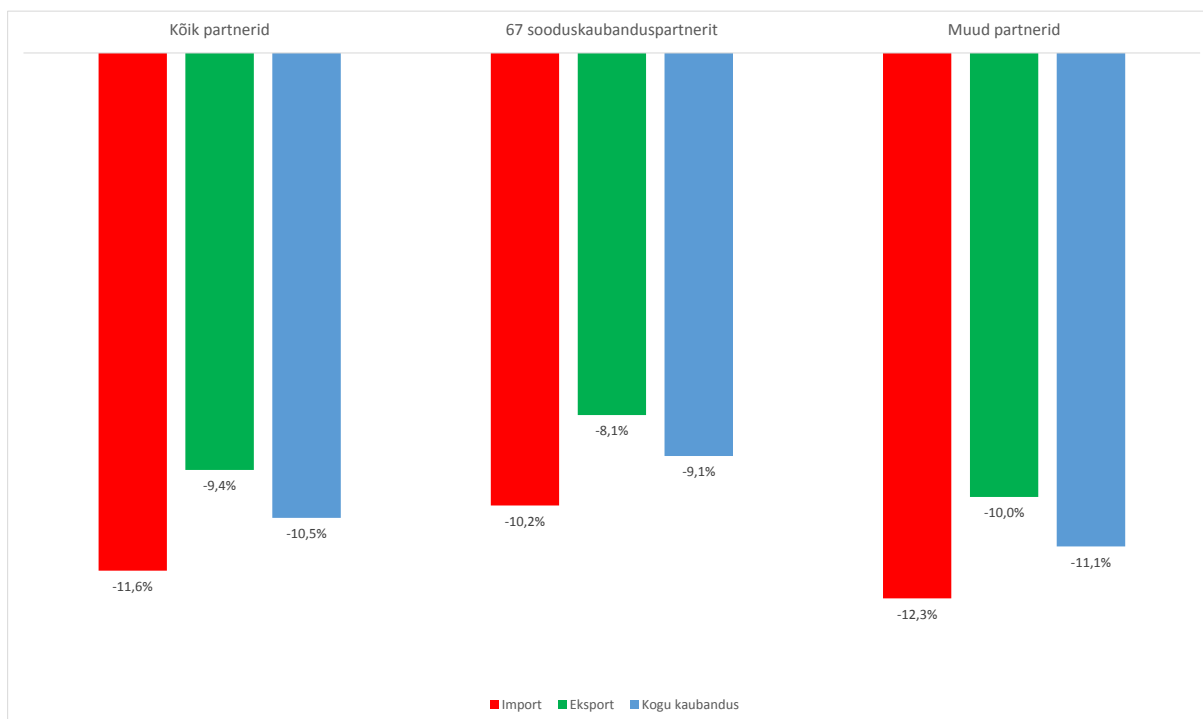
COVID-19 pandeemia tõi kaasa tõsise majandusšoki, kuid sooduskaubandus pidas veidi paremini vastu

COVID-19 pandeemia mõju majandusele oli ränk ja kaubandus ELi 67 sooduskaubanduspartneriga kahanes 9,1 %. Ent oli ka märkimisväärsed erandeid: näiteks suurenes kemikaalide eksport (mille

peamine põhjus oli hõlmatud lepingute alusel toimunud ravimiekspordi 10 % suurune kasv). ELi kaubandusbilansi ülejääk kauplemisel 67 partneriga oli tööstustoodete puhul 116,8 miljardit eurot, mis tähendab 2019. aastaga võrreldes 2,1 miljardi euro suurust kasvu.

Nagu on näha allpool joonisel 3, pidas ELi sooduskaubandus paremini vastu kui ELi kaubavahetus partneritega, kelle suhtes sooduskorda ei kohaldata (-11,1 %), ja kaubavahetus ülejäänud maailmaga (-10,5 %). Sama suundumust oli täheldada sooduskorra alusel toimunud kauba ekspordi puhul, mis kahanes umbes 2 protsendipunkti vähem kui mittesooduskorras eksport.

Joonis 3. Kaubanduse kasv partnerite lõikes (2019–2020)

Sooduskaubanduspartneritega toimuv põllumajanduslike toiduainetega kauplemine kasvas kaks korda kiiremini kui üldine põllumajanduslike toiduainetega kauplemine

Sooduskaubanduspartneritega toimuv **põllumajanduslike toiduainetega kauplemine** kasvas 2,2 % ehk vähem kui 2019. aastal (8,7 %), kuid kaks korda rohkem kui üldine põllumajanduslike toiduainetega kauplemine (+1 %). Sooduskaubanduslepingute alusel toimuv põllumajanduslike toiduainete eksport kasvas 1,8 %, import 2,7 %.

Läti teravili jõuab Jaapanisse

ELi-Jaapani majanduspartnerlusleping aitas ettevõtjal Dobeles dzirnavnieks, mis on Baltimaade juhtiv teraviljatöötaja ja Põhja-Euroopa suurim pastatootja, kinnitada kanda Jaapanis. „Selge raamistik, mille EL lõi eksportimise jaoks, on väga oluline, et aidata meie ettevõtjatel laiendada uutele turgudele. Meie kestlik tootmismudel ja edusammud mahetootmise valdkonnas tagavad Dobeles dzirnavnieksile suure kasvupotentsiaali nii ELis kui ka EList väljaspool.“ (Kristaps Amsils,

AS Dobeles dzirnavnieksi juhatuse esimees)

Komisjoni uuring põllumajanduslike toiduainetega kauplemise kohta kinnitab ELi lähenemisviisi

26. jaanuaril 2021 avaldatud komisjoni uuringus²⁵ vaadeldakse pooleliolevate ja tulevaste kaubanduslääbirääkimiste eeldatavat kumulatiivset majanduslikku mõju ELi põllumajandussektorile aastani 2030, sealhulgas konkreetseid tulemusi mõne põllumajandustoote jaoks pärast 12 kaubanduslepingu sõlmimist. Uuringus leitakse, et 12 vabakaubanduslepingu kumulatiivne rakendamine tooks kaasa nii ELi põllumajanduslike toiduainete ekspordi kui ka impordi tasakaalustatud suurenemise, kusjuures ekspordi kasv oleks veidi suurem. Samuti kinnitatakse uuringus, et turulepääsu parandamine tariifikvootide kehtestamisega kõige tundlikumate toodete jaoks (peamiselt veiseliha, lambaliha, kodulinnuliha, suhkur ja riis) võimaldas ELil paremini kaitsta asjaomaseid sektoreid.

Komisjon jälgis 2020. aastal taas teatavate tööstustoodete ja põllumajanduslike toiduainete importi ELi, nagu nõutakse vastavates määrustes

Spetsiaalne järelevalvekohustus (Lõuna-Korea, Ladina-Ameerika partnerid)

Komisjon jälgis, nagu nõutakse määruses (EL) nr 511/2011,²⁶ Lõuna-Korea peamiste autoosade ja elektroonika importi kõige olulisematelt tarnijatelt (väljastpoolt ELi). 2020. aastal kahanes Korea mootorite ja osade import 19 %, samal ajal kui peamiste autoosade import veidi suurenes (+5 %). Samal ajal vähenes Koreast pärit sõidukite import ELi 16 %.

Komisjon jälgis ka Colombiast, Ecuadorist ja Peruust ning Kesk-Ameerikast pärit värskete banaanide importi ELi, nagu nõutakse määruses (EL) nr 19/2013²⁷ ja määruses (EL) nr 20/2013²⁸. Impordi dünaamika 2020. aastal ei andnud põhjust järeelmeetmeteks. Komisjon jätkab turu ja liidu banaanitootjate olukorra korrapärast analüüsimist ning vajaduse korral teeb seda koos liikmesriikide ja sidusrühmadega.

Teenustekaubandus kahanes, kuid EL säilitas sellegipoolest teenuste bilansi ülejäägi

Soodusrežiimi alusel toimuva **teenustekaubanduse** valdkonnas on värskemad andmed 2019. aasta kohta (COVID-19 pandeemia eelsed andmed). Teenustekaubandus käesoleva aruandega hõlmatud 67 partneriga kasvas 7,8 %, aeglasemalt kui kogu ELi-väline teenustekaubandus (+10,5 %). Käesoleva aruandega hõlmatud ja teenuste valdkonnas kohustusi võtnud 19 sooduskaubanduspartneri²⁹ puhul suurenes teenustekaubandus aga 14 % ehk jõulisemalt kui ELi kogu teenustekaubandus. Soodusrežiimi alusel toimunud teenustekaubanduses kõigi käesoleva jaoga hõlmatud 67 partneriga oli

²⁵ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/trade/documents/jrc-cumulative-economic-impact-of-trade-agreements-on-eu-agriculture_en.pdf.

²⁶ Määrus (EL) nr 511/2011 (ELT L 145, 31.5.2011, lk 19); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/et/ALL/?uri=CELEX:32011R0511>.

²⁷ Määrus (EL) nr 19/2013 (ELT L 17, 19.1.2013, lk 1); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0019>.

²⁸ Määrus (EL) nr 20/2013 (ELT L 17, 19.1.2013, lk 13); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0020>.

²⁹ Norra, Ukraina, Moldova, Gruusia, Tšiili, Kesk-Ameerika, Andide piirkonna riigid, Mehhiko, Kanada, CARIFORUMi riigid, Lõuna-Korea ja Jaapan.

kaubandusbilansi ülejääk 90 miljardit eurot, ehkki see vähenes 2018. aastaga võrreldes 7,8 %. Kõige enam kasvas ELi teenustekaubandus AKV partneritega (40 %) ning kolme partneriga, kellega oli sõlmitud põhjalik ja laiaulatuslik vabakaubandusleping (Moldova, Gruusia ja Ukraina (16 %)).

II.2 ELi kaubanduslepingute rakendamise edendamine: näiteid neljast piirkonnast (Aasia, Ameerika, ELi naabruskonna riigid ning Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riigid)³⁰

A. ELi kaubanduslepingute alusel võetud kohustuste täitmise järelevalve ja uute lepingute edendamine

Tulemusliku rakendamise oluline osa on järelevalve kohapeal toimuva üle

Komisjon on algusest peale **ennetavalt jälginud partnerriikide võetud kohustuste täitmise seisukohast olulist õigusraamistikku**. Mõnel juhul on komisjon tellinud spetsiaalseid projekte, et saada **täpne ülevaade partnerriigi poolse rakendamise seisust**, eriti kui tegemist on keerulisemate küsimustega (nt mittetariifsed probleemid ja sammud, mis nõuavad seadusandlike meetmete võtmist partnerriigis). Siinkohal on väga tähtis ELi delegatsioonide töö.

- *Näide: ELi-Jaapani majanduspartnerlusleping*. Tänu partnerluse rahastamisvahendi projektile, mis käivitati 2019. aastal ja mille eelarve on üks miljon eurot (toetusvahend ELi-Jaapani majanduspartnerluslepingu rakendamiseks), on komisjon saanud jälgida Tōkyōs asuva ELi delegatsiooni kaubanduse töörühma kaudu Jaapani peamisi samme alates majanduspartnerluslepingu rakendamise esimesest aastast. Komisjon avaldas 2020. aasta augustis esimest majanduspartnerluslepingu rakendamise aastat käsitleva eduaruande,³¹ mis aitas keskenduda suhtlemisel asjaomastes komiteedes Jaapani esindajatega seni lahendamata küsimustele, nagu hanked³².

Uute lepingute edendamine on oluline neist teadlikkuse suurendamiseks lepingutest kasusaajate seas

- *Näide: vabakaubanduslepingud Singapuri ja Vietnamiga*. Oma kahe kõige uuema lepingu jaoks – lepingud Singapuri ja Vietnamiga – algatas komisjon 2020. aastal poliitika toetusvahendi raames kaks projekti, mille eelarve oli vastavalt 285 000 eurot ja 700 000 eurot, et toetada ELi delegatsioone lepingute edendamisel. Vietnami puhul on projekt kaasa toonud ELi-Vietnami vabakaubanduslepingut toetava tegevuse, ent samuti vastutavate tarneahelate tugevdamise, plastijäätmete vähendamise ja ringmajanduse edendamise. Singapuri puhul rahastatakse projekti raames (lisaks lepingu rakendamise järelevalvele) mitut teavitusseminari, kus käsitletakse ELi ja Singapuri vabakaubanduslepingu konkreetseid aspekte, nagu toll, kaubanduse lihtsustamine, päritolureeglid, riigihanked ja teenused, ent samuti juhise koostamist ettevõtjatele.

Tehniline koostöö edendab sageli lepingute paremat rakendamist ELi kaubanduspartnerite seas

³⁰ Üksikasjalikku teavet 2020. aastal kohaldatud individuaalsete lepingute kohta leiab komisjoni talituste töödokumentidist: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159786.htm>.

³¹ https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159026.pdf.

³² https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/march/tradoc_159469.pdf.

Järelevalve kõrval on pooled teinud konkreetsetes küsimustes **tehnilist koostööd**, mida sageli toetatakse ELi projektidega.

- Näide: 2020. aastal tegid EL ja Andide piirkonna riigid tööd selle nimel, et parandada lepingu rakendamist. Selleks kasutati näiteks
 - ✓ projekti, milles keskendutakse **intellektuaalomandi õiguste kaitse**³³ edendamisele Ladina-Ameerikas³⁴;
 - ✓ projekti, milles keskendutakse **vastutustundlikule ettevõtlusele Ladina-Ameerikas ja Kariibi mere piirkonna riikides**³⁵ (projekti rakendati koostöös OECD, ILO ja ÜRO inimõiguste ülemvolinikuga);
 - ✓ seminare, kus käsitleti konkreetseid mureküsimusi taime- ja loomatervise valdkonnas.

B. ELi vabakaubanduslepingutega ette nähtud institutsioonilise raamistiku kasutamine turulepääsu saavutamiseks, probleemide lahendamiseks ja koostöö edendamiseks

ELi kaubanduslepingutes sätestatud **institutsiooniline raamistik** on oluline, et järgida lepingute rakendamisel ELi prioriteete. Enam kui 200 komiteed ja töörühma, millest enamik tuleb kokku kord aastas, tagavad struktuuri, mis hoiab pidevalt silma peal rakendamise seisul, et lahendada tekkivad probleemid. Need komiteed ja töörühmad toovad kokku kaubandusametnikud ning komisjoni talituste ja partnerriikide ametiasutuste spetsialistid, nagu normide kohaldamise eest vastutavad tolliametnikud või keskkonnakaitse või tööõiguse eksperdid. Nende institutsiooniliste organite tegevuskavad ja aruanded avaldatakse komisjoni veebisaidil. 2020. aastal toimus töö COVID-19 pandeemia tõttu peamiselt virtuaalses vormis.

Institutsiooniline raamistik aitab pääseda turule

2020. aastal õnnestus sellise fookuse ja raamistiku abil **avada** kaubavahetuses ja teenustekaubanduses **uusi turuvõimalusi**. Tulemusi saavutati nii tariifsete ja mittetariifsete meetmete valdkonnas kui ka **riigihangete** või **intellektuaalomandi õiguste** puhul.

- ELi vabakaubandusleping Colombiaga. Ühine kaubanduskomitee võttis vastu otsuse, millega laiendati lepingu kohaldamisala, et hõlmata veel kuus Colombia keskvalitsustasandi asutust.
- ELi vabakaubandusleping Koreaga ja majanduspartnerlusleping Jaapaniga. 2021. aasta vastavatel ministrite kohtumistel sõlmiti kokkulepe täiendada lepingu alusel kaitstud geograafiliste tähiste loetelu, lisades ELi-Korea lepingusse 43 ELi geograafilist tähist ja 41 Korea geograafilist tähist ning ELi-Jaapani majanduspartnerluslepingusse nii ELi kui ka Jaapani puhul 28 geograafilist tähist. Ühiskomitee võttis 2021. aasta jaanuaris vastu otsuse

³³ Vt lisateavet aruandest „Report on the protection and enforcement of IPR in third countries“, lk 15; https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/april/tradoc_159553.pdf.

³⁴ <https://ipkey.eu/en/latin-america>.

³⁵ Vastutustundlik ettevõtlus Ladina-Ameerikas ja Kariibi mere piirkonna riikides: <https://mneguidelines.oecd.org/rbclac.htm>.

nr 1 lepingu alusel kaitstud geograafiliste tähiste loetelu täiendamise kohta³⁶. Mõnes teises sektoris on mõlema turu hindamisel siiski endiselt raskusi³⁷.

Oluline vahend lahenduste leidmiseks on ministrite tasandi kontaktid

(Ühiste) kaubanduskomiteede või (assotsieerimis)komiteede **iga-aastane ministrite kohtumine** võib olla oluliseks võimaluseks, et **anda vajalik tõuge lahenduste leidmiseks** ning tehnilise töö algatamiseks ja suunamiseks kogu aasta jooksul. Need ühiskomiteed on sageli koht, kus pooled otsustavad olulisi rakendamisega seotud küsimusi ja võivad leppida kokku sammudes, mis rakendamist tasapisi edasi viivad. Sellele lähenemisviisile tuginedes taotleb komisjon üha enam ühiskomiteede vahekoosolekute korraldamist, et saada ülevaade tehtud edusammudest.

- *Näide: Korea.* Ühise kaubanduskomitee 2021. aasta kohtumisel võtsid kaasesimehed vastu ja allkirjastasid autosektorit käsitlevasse lisasse tehtava haldusmuudatuse, milles võetakse arvesse sektoris toimunud tehnoloogilist ja regulatiivset arengut. Samal kohtumisel kavandati edasised sammud allesjäänud probleemide lahendamiseks, lähtudes komisjoni järeldustest kahepoolses tööõiguse alases vaidluses (vt allpool V jagu).

Komisjonil on olnud probleemide ennetamisel abi ka varajases teabest kavandatavate meetmete kohta

ELi kaubanduslepingutes sätestatud **institutsiooniline raamistik** toetab sujuvat ja tulemuslikku suhtlemist kõigis rakendamisega seotud küsimustes. See on sageli kõige tulemuslikum etapis, kus meetmeid alles kavandatakse või kus meetmed veel ei kehti.

2020. aastal on saavutatud selle tööga **märkimisväärseid tulemusi kaubandustõkete vältimisel ja kaotamisel**.

- *Näide: Jordaania.* ELi-Jordaania assotsieerimislepingu alusel toimunud kahepoolsetel aruteludel avaldas EL tõsist muret kavandatud meetme pärast, mis seisnes 5 % suuruse teenustasu kehtestamises EList imporditava kauba tolliprotseduuride eest. Tunnistades Jordaania eelarveprobleeme, väljendas EL valmisolekut toetada oma makromajandusliku finantsabivahendi kaudu Jordaania makromajanduslikku stabiilsust. Sellise suhtluse pinnalt meede peatati.
- *Näide: Egiptus.* Pärast lepingupoolte konstruktiivseid arutelusid sanitaar- ja fütosanitaarmede komitees (looma- ja taimetervis) avaldas Egiptus feta juustu jaoks uue standardi, kus puudus varasemas versioonis olnud viide pärmi piirnormile³⁸. Ühel teisel juhul oli tänu liikmesriikide kiirele koostööle ELi delegatsiooniga komisjonil võimalik ära hoida kvantitatiivsed piirangud seemnekartuli importimisel EList Egiptusesse.

Kord juba kehtestatud seadusi ja regulatsioone on keerulisem tagasi pöörata, kuid 2020. aastal kandis institutsioonilistes organites tehtud töö vilja

³⁶ Euroopa Liidu ja Jaapani vahelise majanduspartnerluslepinguga moodustatud ühiskomitee 25. jaanuari 2021. aasta otsus nr 1/2021 14-A lisa ja 14-B lisa (mis käsitlevad geograafilisi tähiseid) muudatuste kohta [2021/109]; C/2021/82 (ELT L 35, 1.2.2021, lk 31) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:22021D0109>).

³⁷ Vt lisateave komisjoni talituste töödokumentis: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159786.htm>.

³⁸ Feta juustu saadetised Egiptusesse lükati viimastel aastatel tagasi, kuna pärmi kogus ületas Egiptuse standardeid. Samas on suur pärmisisaldus feta juustu loomulik omadus ja see ei kahjusta inimeste tervist.

Juba sisse seatud kaubandustõkkeid on märksa keerulisem kõrvaldada. Tavaliselt **arutatakse** neid **partnerriigiga lepinguga ette nähtud struktuurides, nagu kaubanduskomiteed** ja allkomiteed, alustades ekspertide tasandist (mõnikord lisanduvad arutelud poliitilisel tasandil ja vastavates WTO komiteedes). 2020. aastal viisid mitu partnerriiki oma õigusnormid või tavad kaubanduslepinguga vastavusse.

Näiteks:

- CETA/veinitööstus. Pärast arutelusid veinide ja kangete alkoholsete jookide komitees kohustus Kanada kaotama 2022. aasta keskpaigaks föderaalset aktsiisi, millega diskrimineeritakse ELi importi, ning Ontario ja Nova Scotia kaotavad vastavalt 2023. ja 2024. aasta keskpaigaks veinide suhtes kehtestatud diskrimineerivad meetmed. Hoolimata allesjäänud tõketest sai Kanadast 2020. aastal ELi suuruselt neljas veini eksporditur.
- ELi ja Kesk-Ameerika vabakaubandusleping / lennutransport. Pärast komisjoni ja liikmesriikide kooskõlastatud sekkumisi, mida toetasid kohapeal tegutsevad ettevõtjad, nõustus Panama tsiviillennunduse amet kaotama välisomandi piirangud ning lennuettevõtja KLM sai lõpliku loa osutada maapealse teeninduse ja õhusõidukite hooldamise teenuseid. Enne seda ei lasknud need Panama kehtestatud omandipiirangud, mis olid vastuolus ELi ja Kesk-Ameerika vabakaubanduslepinguga, lennuettevõtjal selliseid teenuseid osutada. See piirang mõjutas ka teisi ELi lennuettevõtjaid, kuna KLM oli ainus Euroopa Liidu Lennundusohutusameti (EASA) litsentsiga õhusõidukite hooldamise teenuse osutaja Panamas.

Kui tõkkeid ei ole võimalik kaotada muude vahendite abil, on komisjon valmis algatama kahepoolset vaidlust lahendamise menetlust

Kui lahendust ei leita, on komisjon valmis algatama **kahepoolsete vaidluste lahendamise menetlust** (järgides korda, mis on sätestatud käesoleva aruandega hõlmatud 37st ELi sooduskaubanduslepingust 31s), mis võimaldab võtta kohustuste täitmatajätmise korral vastumeetmeid. (Lisateavet kahepoolsete vaidluste kohta 2020. aastal leiab V jaost.)

Rakendamine ei puuduta üksnes tõkkeid – ELi lepingud on aidanud 2020. aastal kaasa ka turgude suuremale avanemisele ja koostöö laienemisele

ELi kaubanduslepingute institutsiooniline ülesehitus annab ka võimaluse **edendada koostööd** kaubanduspartneritega kaubandusega seotud küsimustes, näiteks **reguleerimise küsimustes**.

Näide: ELi ja Jaapani regulatiivne koostöö majanduspartnerluslepinguga loodud regulatiivse koostöö komitee raames.

- Jaapan ja EL tunnistasid oma vastavates riigisisestes regulatsioonides mitut teise lepingupoole tootjate veinivalmistustava, sealhulgas lisaainete ja ensüümide kasutamist, lihtsustades sellega kaubandust selles sektoris.
- Pärast ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni (UNECE) nelja eeskirjaga seotud rakendamistöö edukat lõpuleviimist ühtlustasid Jaapan ja EL autode suhtes kohaldatavaid tehnilisi norme veel nelja tehnilise aspekti osas. Õiguslik sidusus saavutati majanduspartnerluslepingusse tehtud muudatusega, millega ajakohastati loetelu mootorsõidukeid käsitlevatest UNECE eeskirjadest, mida mõlemad pooled kohaldavad.

ELi kaubanduslepingud võivad anda **võimaluse teha koostööd ka väljaspool kaubandust**.

Näide: CETA alusel toimuv ELi ja Kanada regulatiivne koostöö tarbijaohutuse ja ravimite valdkonnas

- Komisjon ja Kanada (tervishoiuasutus Health Canada) teevad 2018. aastal allkirjastatud halduskokkulepet rakendades koostööd tarbijaohutuse valdkonnas, ühendades jõud toodete tagasinõudmisel (nt mänguasjad 2020. aasta detsembris) ja koordineeritud järelevalve tegemisel (nt raskmetallid internetis müüdavates lastele mõeldud ehetes).
- EL ja Kanada otsustasid oma asjaomaste asutuste kahepoolse koostöö tulemusel tunnustada teineteise inspektorite poolt kolmandates riikides asuvates tootmisrajatistes tehtud heade tootmistavade kontrollide tulemusi kooskõlas CETA ravimite heade tootmistavade seotud nõuete järgimise ja täitmise tagamise programmi vastastikuse tunnustamise protokolliga.

ELi kaubanduslepingutega, eriti piirkondlikega, nagu majanduspartnerluslepingud AKV riikidega, on loodud ka **kindel alus mitut sidusrühma hõlmava dialoogi algatamiseks**, et lahendada rahvusvahelise ja piirkondliku kaubanduse olulisi teemasid, nagu kestlikud väärtusahelad või lapstööjõud.

Näide: tuginedes majanduspartnerluslepingutele Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna partneritega, algatas EL jätkusuutliku kakaomajanduse algatuse raames mitut sidusrühma hõlmava lapstööjõu teemalise dialoogi

- Majanduspartnerluslepingud Ghana ja Cote d'Ivoire'iga. 2020. aasta septembris komisjoni poolt käivitatud säästva kakaomajanduse algatuse kaudu osalevad Ghana ja Cote d'Ivoire nüüd ELi mitut sidusrühma hõlmavas säästva kakaotootmise/väärtusahela teemalises dialoogis ning korraldavad sarnaseid dialooge ka kohapeal; Kamerun ühines vaatlejana 2021. aastal. Selle dialoogi eesmärk on teha edusamme lapstööjõu ja lastega kaubitsemise kaotamisel kakao tarneahelates, edendada metsade kaitset ja taastamist kakaod tootvates piirkondades ning tagada kakaokasvatajatele äraelamist võimaldav sissetulek. Kakaoteemaline dialoog toob kokku peamised ELi sidusrühmad, sealhulgas liikmesriikide, Euroopa Parlamendi, tööstuse ja kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajad.

Ehkki COVID-19 pandeemia mõju kaubandusele oli 2020. aastal äärmiselt negatiivne, lihtsustasid ELi vabakaubanduslepingud jätkuvalt kaubandust ja investeerimist

EL on praegu tähtsaim kaubanduspartner 74 riigile maailmas, sealhulgas Aasias, Aafrikas, Ameerikas, Lääne-Balkanil ja ELi naabruskonnas. Kaubanduslepingud lihtsustasid 2020. aastal jätkuvalt ELi kaubavahetust oma partneritega ning tugevdasid ELi positsiooni investorina, kuigi COVID-19 pandeemia põhjustas arvukalt häireid tarneahelates, kahandas nõudlust ja vähendas märkimisväärselt nii üldist kui ka sooduskaubandust.

Probleemid mõne ELi vanima ja suurima sooduskaubanduspartneriga, nagu Šveits, Türgi ja Norra, siiski püsivad

ELi suhetes mõne oma vanima ja suurima sooduskaubanduspartneriga on **mõned küsimused endiselt lahendamata**. Need suhted põhinevad vanematel lepingutel ja on ulatuselt piiratumad.

- **Šveitsiga**, mis on ELi esimese sooduskaubanduspartner (kokkuvõttes suuruselt neljas ja teenuste valdkonnas suuruselt kolmas kaubanduspartner), 2018. aastal läbiräägitud institutsioonilise raamlepingu ratifitseerimisel 2020. aastal edasi ei liigunud. Liidunõukogu

otsustas läbirääkimised institutsioonilise raamlepingu üle peatada. Kahepoolse kaubanduse lisavõimaluste avamine eeldab lepingut.

- **Türgiga**, mis on ELi suuruselt teine sooduskaubanduspartner, saab alustada läbirääkimisi ajakohastatud tolliliidu teemal alles siis, kui nõukogu võtab vastu vajalikud läbirääkimisjuhised. Türgi on säilitanud tolliliidu lepingut rikkudes kaubandustõkked, eelkõige kehtestades väljaspool ühist tollitariifistikku olulisel määral lisatariife. Muret valmistab ka päritolusertifikaadi esitamise nõue ELi kaupade puhul. Pärast Türgi tolliseadustiku muutmist 2021. aasta jaanuaris toimus mitu kõrgetasemelist kohtumist ja tehnilist koosolekut Türgi esindajatega. Nende järel teavitas Türgi ELi, et ta oli saatnud juhised kõigile oma tolliasutustele ja korraldanud olukorra selgitamiseks teabekohtumisi ettevõtjatega. Jätkuvalt on probleeme sellega, et Türgi kohaldab ravimisektoris kohapealse tootmise nõuet. Samuti on ELi üks peamisi nõudmisi endiselt see, et assotsieerimislepingu lisaprotokolli rakendataks mittediskrimineerivalt kõigi liikmesriikide, sealhulgas Küprose Vabariigi suhtes.
- **Norra**, mis on ELi suuruselt neljas sooduskaubanduspartner, ei astunud mingeid samme seoses komisjoni taotlusega vaadata läbi töödeldud põllumajandustoodetega kauplemise kord. Ehkki ELi töödeldud põllumajandustoodete eksport sellegipoolest suurenes, ei kasutata kõrgete tollitariifide tõttu ära kogu potentsiaali. Läbirääkimised geograafiliste tähistega teemal on endiselt peatatud. Tegeleda tuleb nii töödeldud põllumajandustoodete kui ka geograafiliste tähistega küsimusega.

C. Fookuses kaubandus ja kestlik areng

15 punktist koosneva tegevuskava varajase läbivaatamise alustamisega püsis 2020. aastal kindlalt fookuses kestlik areng

ELi kaubanduslepingute **kaubanduse ja kestliku arengu** peatükkide rakendamine ja järgimise tagamine on ELi kaubanduspoliitika prioriteet. Püüdlustes seda veelgi parandada on lähtutud 2018. aasta veebruaris avaldatud **15 punktist koosnevast kaubanduse ja kestliku arengu tegevuskavast**,³⁹ millega on tagatud sidus raamistik ja strateegia. Selles tegevuskavas, mida praegu vaadatakse läbi, pidades silmas kaubanduspoliitika arengut ja vajadust reageerida COVID-19 pandeemiale, on määratud kindlaks meetmed neljas põhivaldkonnas: komisjoni liikmesriikide ja Euroopa Parlamendiga tehtava koostöö parandamine, kodanikuühiskonnale antud lepingosaliste üle järelevalve teostaja ja lepinguosaliste nõustaja rolli lihtsustamine, tulemuste saavutamine ning läbipaistvuse ja teabevahetuse suurendamine.

Suurt tähelepanu pälvis ka esimene vaidlus ELi-Korea vabakaubanduslepingu alusel

ELi-Korea kaubanduslepingu alusel toimunud kaubanduse ja kestliku arengu teemaline vaidlus oli esimene ELi algatatud kahepoolse vaidluse lahendamise ning samuti esimene vaidlus kaubanduse ja kestliku arengut käsitlevate sätete üle. EL algatas vaidluse 2018. aasta lõpus,⁴⁰ olles mures selle pärast, et Korea ei austanud töötajate teatavate põhiõigustega seotud põhimõtteid ning ei olnud ratifitseerinud nelja ILO põhikonventsiooni, mis oli ette nähtud kaubanduslepinguga. 20. jaanuaril 2021 avaldati eksperdikomisjoni otsus, milles leiti, et Korea ei olnud täitnud oma kohustusi. Vaidlus Koreaga on hea näide kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides ette nähtud **täitmise tagamise vahendite jõulisest kasutamisest**, kui vaja.

³⁹ Vt komisjoni talituste mitteametlik dokument: „Feedback and way forward on improving the implementation and enforcement of TSD Chapters in EU Free Trade Agreements“, 26. veebruar 2018; http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/february/tradoc_156618.pdf.

⁴⁰ Üksikasjalikum teavet vaidluse kohta leiab V jaost.

Lõuna-Korea suhtes algatatud vaidluse lahendamine

Ekspertkomisjon selgitas järgmist: 1) kinnipidamine ILO konventsioonides sätestatud tööalastest aluspõhimõtetest on ILO liikmete ja kaubanduslepingu poolte siduv kohustus, isegi kui neid konventsioone ei ole ratifitseeritud; 2) lepinguosalistel on kohustus teha jätkuvaid ja järjepidevaid jõupingutusi ILO põhikonventsioonide ratifitseerimiseks (seega on selline kohustus ka Koreal). See tähendab tegelikke samme ratifitseerimise saavutamiseks, mitte tühjade lubaduste andmist, ning 3) puudub vajadus tõestada vaatlusaluste sätete rikkumise mõju kaubandusele.

Arenegust, mis on toimunud Koreas pärast ekspertkomisjoni seisukoha avaldamist, on näha, et kaubandust ja kestlikku arengut käsitlevad sätted võivad **tuua kohapeal tõelisi muudatusi**: 1) juba enne ekspertkomisjoni aruande esitamist 2020. aasta detsembris võttis Korea rahvuskogu vastu rea seadusandlikke muudatusi Korea ametiühingute ja töösuhete kohandamise seadusesse, et viia see kooskõlla ühinemisvabaduse põhimõttega; 2) rahvuskogu viis 26. veebruaril 2021 lõpule kolme ILO põhikonventsiooni ratifitseerimise (nr 87 ühinemisvabaduse ja organiseerumisõiguse kohta, nr 98 organiseerumisõiguse ja kollektiivse läbirääkimisõiguse kohta ning nr 29 sunniviisilise töö kohta); 3) kasutades vabakaubanduslepinguga ette nähtud institutsioonilisi struktuure, leppisid kaubanduse ja kestliku arengu komitee ning kaubanduskomitee 2021. aasta aprillis kokku ekspertkomisjoni aruandes esitatud soovitude täitmise järelevalves, mille raames vaadatakse ühiselt läbi ametiühinguid käsitlevasse seadusesse tehtud muudatused ja jälgitakse samme veel ratifitseerimata ILO põhikonventsiooni nr 105 (sunniviisilise töö kaotamise kohta) ratifitseerimise suunas.

Väga oluline on hoolikalt jälgida ELi kaubanduslepingute kaubandust ja kestlikku arengut käsitlevate sätete järgimist

Hoolimata COVID-19 pandeemiast **toimusid kõik kaubanduse ja kestliku arengu komiteede kohtumised** (v.a Vietnam oma) 2020. aastal ja 2021. aasta kahes esimeses kvartalis **kavakohaselt**, sealhulgas **ELi ja Singapuri vabakaubanduslepingu** alusel loodud kaubanduse ja kestliku arengu kogu esimene kohtumine. ELi ja Singapuri vabakaubanduslepingu mõlema kaubanduspartneri sisenõuanderühmade ja kodanikuühiskonna foorumite kohtumised toimusid ka virtuaalselt, mis võimaldas märksa suuremal arvul kodanikuühiskonna organisatsioonidel osaleda ja teha oma hääl kuuldavaks.

Endiselt on esmatähtis, et ELi kaubanduspartnerid ratifitseeriks ILO konventsioonid

Suheldes vabakaubanduslepinguga hõlmatud partnerriikidega kaubanduse ja kestliku arengu teemal, on ELi prioriteet olnud **ILO põhikonventsioonide ratifitseerimine ja tööalaste kohustuste täitmine**. Kõige ilmekam näide on eespool nimetatud vaidluse lahendamine **Koreaga**. Märkimist väärib ka pidev suhtlus **Vietnamiga**. See kinnitab, et ratifitseerimismenetlus pakub võimalusi edasiliikumiseks, ja rõhutab Euroopa Parlamendi erilist rolli selles etapis. Vietnam jätkas 2020. aastal seadusandlikku tööd, et saaks rakendada uut 1. jaanuaril 2021 jõustunud tööseadustikku (vastu võetud 20. novembril 2019). EL jätkas selle protsessi toetamist, tehes koostööd ILOga ja suheldes tihedalt Vietnam ametiasutustega. Sellest hoolimata ei ole rakendusakti puudumise tõttu veel võimalik luua Vietnamis vabu ametiühinguid.

Komisjon tegi jätkuvalt tihedat koostööd ILOga

Komisjon andis koostöös ILOga tehnilist abi **Gruusiale**, et toetada riiki uue tööseadustiku vastuvõtmisel 2020. aasta septembris. Selle tulemuseks on suurem ühtlustamine rahvusvaheliste standardite ja asjakohase ELi õigusega ning uus tööinspeksiooni seadus. Samuti andis koostöö ILOga komisjonile võimaluse pakkuda tööinspeksiooni tugevdamise projekti kaudu tehnilist abi töötajate õiguste edendamiseks **Colombia** maapiirkondades. Koostöö võimaldas ka korraldada 2020. aasta veebruaris **Peruus** tööinspeksiooni teemalise seminari. Lisaks andis EL 2020. aastal tehnilist abi selleks, et parandada tööinspeksiooni **Ecuadori** põllumajandussektoris (rakendatakse 2021. aastal).

Üha olulisem on ka täita keskkonناسäästlikkusega seotud kohustusi

Keskkonna valdkonnas jätkas komisjon tihedat suhtlust **Vietnamiga** metsaõigusnormide täitmise järelevalve, metsahalduse ja puidukaubanduse (FLEGT) teemal. 2019. aasta juunis jõustus ELi ja Vietnami vaheline vabatahtlik partnerlusleping ning Vietnam jätkas tööd õigusnormidega, mida oli vaja puidu seaduslikkuse tagamise süsteemi rakendamiseks. Tihe koostöö jätkus ka **Ukrainaga** seoses Ukraina metsandussektori reformiga, keskendudes metsa ülestöötamisele ja puiduga kauplemisele, eelkõige sammudele, mis astutakse puidu ebaseadusliku ülestöötamise vastu.

15 punktist koosneva kaubanduse ja kestliku arengu tegevuskava läbivaatamisel uuritakse viise, kuidas tugevdada rakendamist ja järgimise tagamist

2018. aasta veebruaris avaldatud komisjoni **15 punktist koosneva tegevuskava** läbivaatamist alustati 2021. aastal (läbivaatamine nihutati 2023. aastal varasemaks). Läbivaatamine hõlmab ulatuslikku avalikku konsultatsiooni ning võrdlevat uuringut ELi kaubanduslepingute kaubandust ja kestlikku arengut käsitlevate sätete rakendamise ja järgimise tagamise kohta. Läbivaatamise käigus vaadeldakse kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamise ja järgimise tagamise kõiki asjakohaseid aspekte, sealhulgas kohustuste ulatust, järelevalvemehhanisme, võimalust kohaldada kohustuste täitmata jätmise korral sanktsioone, oluliste osade klauslit ning institutsioonilist ülesehitust ja vajalikke ressursse.

ELi kaubanduslepingute kaubanduse ja kestliku arengu sätteid rakendades tugineb komisjon nõuannetele, mis on saadud ELi sisenõuanderühmadelt, kes hõlbustavad komisjoni kontakte kodanikuühiskonnaga ELis ja partnerriikides

Kaheteistkümne ELi kaubanduslepinguga⁴¹ on ette nähtud **kodanikuühiskonna** kaasamine lepingute kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide järelevalve ja rakendamise alase nõu andmisse, eelkõige kummalgi poolel **sisenõuanderühmade** loomise kaudu. ELi sisenõuanderühmade liikmed esindavad mitmesuguseid sidusrühmi ELi tasandil, ent samuti väiksemaid organisatsioone, mis on keskendunud konkreetsetele teemadele; enamik liikmeid valitakse avaliku osalemiskutse tulemusel, teised määrab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, kes osutab ka ELi sisenõuanderühmadele sekretariaaditeenust. Komisjon toetab partnerluse rahastamisvahendi projekti kaudu nii ELi kui ka partnerriikide sisenõuanderühmade tööd, samuti komisjoni peakorterit töötajate ja ELi delegatsioonide kaubanduse töörühmade ühist tööd.

⁴¹ Neist lepingutest 11 on hõlmatud käesoleva aruandega, 12. lepingut – kaubandus- ja koostööleping Ühendkuningriigiga – aruandes ei käsitleta, kuna seda hakati kohaldama alles 1. jaanuaril 2021.

Näiteid ELi sisenõuanderühmade tegevusest, mis on kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamise seisukohast oluline

Tööõigust puudutav vaidlus Lõuna-Koreaga. Aidates komisjoni ELi püüdlusi saavutada Lõuna-Korea õigusnormide kooskõla ELi-Korea vabakaubanduslepingu kohaste tööõigust puudutavate kohustustega, juhtis ELi sisenõuanderühm komisjoni tähelepanu võimalikele problemaatilistele elementidele Korea õigusraamistikus ning ILO aluspõhimõtete ja ILO põhikonventsioonide ratifitseerimisega seotud tavades. ELi sisenõuanderühmal on aktiivne roll kaubanduse ja kestliku arengu eksperdikomisjoni aruande järgimise jälgimisel.

Inimõigustega seotud probleemid Andide piirkonna riikides. ELi sisenõuanderühm teatas oma 2020. aastal toimunud kahel kohtumisel komisjoniga ametiühingujuhtide ja keskkonnaaktivistide vastasest vägivallast Colombias, banaanisektori olukorrast Ecuadoris, töö- ja keskkonnaküsimuste jälgimisest Peruu ning COVID-19 pandeemia sotsiaal-majanduslikust mõjust ELile ja Andide piirkonna partneritele. Komisjon kasutas seda teavet aruteludes kaubanduspartneritega kaubanduse ja kestliku arengu komitee kohtumistel.

Struktureeritud dialoogi sisseseadmine kodanikuühiskonnaga on osutunud keeruliseks mõne ELi kaubanduspartneri jaoks, kelle koostöö oma kodanikuühiskonnaga on seni olnud piiratud. ELi delegatsioone julgustatakse oma asukohariike struktuuride sisseseadmisel abistama ning pakkuma vajaduse korral nõu ja tuge, nagu on näha järgmistest näidetest.

- ELi-Vietnami vabakaubandusleping. Komisjon on toetanud pärast vabakaubanduslepingu jõustumist Hanoi asuva ELi delegatsiooni kaubanduse töörühma kaudu aktiivselt Vietnami sisenõuanderühma loomist. Seda toetust on suunatud peamiselt projekti raames, millega edendatakse sotsiaalpartnerite (ettevõtjate ja töötajate organisatsioonid) ja kodanikuühiskonna (vabauhendused) kaasamist. Seda on hinnanud nii kohalik kodanikuühiskond kui ka Vietnami valitsus, võttes arvesse Vietnami sõltumatute kodanikuühiskonna organisatsioonide piiratud kogemusi.

D. Kaubanduslepingute mõju (järel)analüüs rakendamise parandamiseks

Õppimine olemasolevate lepingute tegelikust mõjust aitab parandada rakendamist tulevikus

Komisjon **hindab kaubanduslepingute mõju teatud aja möödudes** – esimest korda tavaliselt pärast viit rakendamisaastat –, et kontrollida, kas oodatud tulemused on saavutatud. 2020. aastal viidi lõpule kaks järeelhindamist. Need hõlmasid majanduspartnerluslepingut **CARIFORUMiga** (teine hindamine kümme aastat pärast jõustumist) ja vabakaubanduslepinguid **kuue Vahemere piirkonna riigiga**⁴². Uuringud avaldati vastavalt 2021. aasta jaanuaris ja märtsis. Mõlemas uuringus juhitakse tähelepanu peamistele lahendamata küsimustele ja sellele, millele tuleks keskenduda lepingu rakendamisel, ning tehakse kindlaks asjaomaste piirkondade puhul sagedamini ette tulevad probleemid.

Näiteks **ELi-CARIFORUMi majanduspartnerluslepingu** puhul valmistavad endiselt muret asutuste vähene haldussuutlikkus, ettevõtjate vähene teadlikkus lepingust ja läbipaistvuskohustuse ebapiisav täitmine. Samal ajal – võttes arvesse lepingu arengumõõdet – sõltub majanduspartnerluslepingu edukas rakendamine 14 CARIFORUMi riigis suuresti asjaomase arengukoostöö rahastamisest. Uue

⁴² Uuring hõlmab Alžeeriat, Egiptust, Jordaaniat, Liibanoni, Marokot ja Tuneesiat; <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fab9bddd-9106-11eb-b85c-01aa75ed71a1>.

partnerlusprogrammiga, mida rahastatakse 2021.–2027. aasta mitmeaastase finantsraamistiku naabuspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendist „Globaalne Euroopa“, luuakse võimalused anda kohandatud toetust kaubandusega seotud probleemide lahendamiseks. Hindamise käigus selgitati välja ka valdkonnad, kus EL peab tegema rohkem, eelkõige liikmesriikide suuremaks kaasamiseks, teabevahetuse parandamiseks ning ettevõtjate vaheliste sidemete ja platvormide toetamiseks.

Kuue ELi ja Vahemere piirkonna assotsieerimislepingu puhul juhitakse uuringus tähelepanu vajadusele vähendada veelgi mittetariifseid meetmeid, nagu mitteautomaatsed impordilitsentsid või teatamata jäetud tehnilised normid, mis põhjustavad ettearvamatust ja moonutavad kohalike ettevõtjate tegevust. Peale selle soovitatakse uuringus lihtsustada haldusmenetlusi, kohaldada rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid ja vältida vastavushindamiste tarbetut dubleerimist. Ettevõtluskeskkonna parandamise kõrval tuleb suurendada ELi toetust ja koostööd konkurentsivõimet suurendava poliitika, oskuste ja logistiliste piirangute kaotamise valdkonnas. Kindlaksmääratud eesmärgid ei ole mitte üksnes toeks vabakaubanduslepingute rakendamisel, vaid neist saab juhinduda ka aastatel 2021–2027 toimuvatel ELi kaubandusabi teemalistel aruteludel.

III. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate toetamine kaubanduslepingute võimaluste kasutamisel

Umbes 99 % kõigist ELi ettevõtjatest on VKEd ja pereettevõtted, kes annavad poole Euroopa SKPst

VKEdele, kelle arvele langeb kolmandik kogu ELi ekspordist ja kes toetavad ELis enam kui 13 miljonit töökohta,⁴³ on jätkuvalt oluliseks kasvuallikaks üleilmsed turud. Komisjon suurendas 2020. aastal jõupingutusi, et aidata VKEdel kaubanduseeskirjade ja -lepingutega pakutavaid võimalusi võimalikult hästi ära kasutada ning lihtsustada VKEde jaoks teavitamist kaubanduslepingute ja -eeskirjade järgimisega seotud probleemidest.

Kaubandust ja investeerimist võivad takistada teabe ja oskuste puudumine ning see mõjutab eriti rängalt väiksemaid ettevõtjaid. Esiteks ei ole kaubanduslepingutest mingit kasu, kui need, kes võiksid lepingutest kasu saada, ei tea neist ega mõista, kuidas eeliseid konkreetsel juhul kasutada. Isegi kui VKEd ei ekspordi otse, võivad kaubanduslepingud olla nende jaoks olulised nende rolli tõttu üleilmsetes tarneahelates. Teiseks, isegi kui ettevõtjad on teadlikud WTO reeglitest ja ELi sooduskaubanduslepingutest, ei materialiseeru neist saadav kasu automaatselt. Seepärast – kuigi kaubanduse edendamine kuulub liikmesriikide, ettevõtjate ühenduste ja kaubandust edendavate organisatsioonide pädevusse – jätkas komisjon 2020. aastal VKEde tegevuse toetamist, sealhulgas suuniste, teavitamise (eelkõige partnerriikides asuvate ELi delegatsioonide kaudu), spetsiaalsete interaktiivsete veebipõhiste vahendite ning VKEde vajadustele kohandatud kasutajatugede ja keskuste kaudu.

Kaubanduslepingud arengumaadega pakuvad turulepääsuvõimalusi, millest kohalikud VKEd on varmad kinni haarama, ning stiimuleid reformideks, millele saab rajada edasise arengukoostöö. Näiteks majanduspartnerluslepingutel Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidega on tugev arengumõõde: lepingute edukas rakendamine sõltub nende riikide sisemiste

⁴³ Kaubanduse peadirektoraadi peaökonomisti 2020. aasta mai märgukiri: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/june/tradoc_158778.pdf.

kaubanduspiirangute kaotamisest kaubandusabi andmise kaudu. Käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokument sisaldab näiteid selle kohta, kuidas ELi delegatsioonid töötavad, et kaotada kaubandusabi andmisega kaubandustõkkeid. ELi kaubandusabi käsitlev 2020. aasta eduaruanne sisaldab lisateavet selle kohta, kuidas komisjon ja liikmesriigid on toetanud arengumaade VKEsid ELi kaubanduslepingutest maksimumi võtmisel⁴⁴.

A. Access2Markets ja ROSA (päritolureeglite hindamise vahend)

2020. aastal käivitati portaal Access2Markets – ühtne kontaktpunkt tasuta kaubandusalase teabe saamiseks

2020. aastal käivitatud komisjoni uus impordi- ja ekspordiportaal **Access2Markets**⁴⁵ koos oma **päritolureeglite hindamise vahendiga (ROSA)** võimaldavad otsida tasuta ja mitmes keeles mitmesugust ajakohast teavet. Portaali hõlmab 122 eksporditurgu väljaspool ELi ja 190 lähteturgu. Ettevõtjad saavad tutvuda oma impordi ja ekspordiga seotud tariife, makse, kvoote, impordiformaalsusi ja -menetlusi puudutava teabega ning võrrelda kõigi ELi kaubanduslepingute päritolureegleid. Ehkki portaali saavad kasutada kõik, on see eriti suureks abiks VKEdele.

Portaalis on enesehindamisvahend, et aidata ettevõtjatel orienteeruda erinevates ELi lepingutes sätestatud päritolureeglites

Päritolureeglite enesehindamisvahend ROSA

ROSAs esitatakse kasutajatele rida küsimusi, mille abil hinnatakse, kas nende tooted vastavad nõuetele, mille täitmine võimaldab neil saada osa ELi kaubanduslepingu kohasest sooduskohtlemisest. Selleks et ettevõtjate elu lihtsamaks teha, sisaldab ROSA ka selgeid juhiseid selle kohta, millised dokumendid tuleb tariifisoodustuse saamiseks päritolutõenditena esitada, ja olemas on funktsioon, mis võimaldab võrrelda eri lepingute reegleid. Praegu kasutatakse ROSAt umbes 500 korda päevas.

Access2Markets on hästi vastu võetud – portaaliil on iga päev kuni 10 000 kasutajat, kellest 70 % on pärit EList. See on oluliselt rohkem kui oli nende vahendite puhul (turulepääsu andmebaas ja kaubanduse kasutajatugi), mille portaali välja vahetas. Access2Markets ja ROSA on välja arendatud tihedas koostöös nii ettevõtjate ühenduste kui ka kaubanduskodadega ning neid täiustatakse kasutajate tagasiside põhjal pidevalt. Selle hea alguse kinnituseks võitis portaali 2021. aastal rahvahääletuse **Euroopa ombudsmani hea halduse auhinna**⁴⁶ väljaandmisel, millega avaldati tunnustust kodanikeskse teenuse osutamise eest kriisi ajal.

Portaali Access2Markets laiendatakse, luues lähiaastail teenuste ja hangete moodulid ning lisades 2021. aasta lõpuks ROSasse enamik lepinguid

Täiustamise raames **suurendatakse portaali ulatust**, et hõlmata muud ELi kaubanduslepingute põhielemendid.

⁴⁴ Euroopa Komisjon, *EU Aid for Trade Progress Report 2020 – Review of progress on the implementation of the updated EU aid for trade strategy of 2017*, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2020 (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f022db96-d854-11ea-adf7-01aa75ed71a1>).

⁴⁵ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home>.

⁴⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=EXkldaJvv5E>.

- Töötatakse välja **otsingut võimaldav andmebaas, mis hõlmab mitut** ELi lepingutega reguleeritud **teenustesektorit** katseliselt, ning spetsiaalsed valdkondlikud juhendid (nt taime- ja loomatervise sätete kohta), milles keskendutakse teatavatele piirkondadele või riikidele.
- **Samuti laiendatakse ROSA geograafilist katvust**, et hõlmata 2021. aasta lõpuks enamik kaubanduslepinguid. Praegu sisaldab see juba 26 kaubanduslepingut 36 riigiga (sealhulgas Ühendkuningriik, Kesk-Ameerika partnerid, Colombia/Peruu/Ecuador, Vietnam, Kanada, Jaapan ja Lõuna-Korea).
- Uus spetsiaalne vahend **Access2Procurement**,⁴⁷ mis käivitati 2021. aasta septembris, hõlmab ELi kaubanduslepingute alusel toimuvaid riigihankeid, alustades WTO riigihankelepingu ning ELi ja Kanada lepingu (CETA) osalistest; järk-järgult vahendi ulatust laiendatakse.

Uus vahend parandamaks riigihangete alase teabe esitamist

Access2Procurement on uus IT-vahend, mis on integreeritud platvormi Access2Markets. Vahendi eesmärk on aidata Euroopa tarnijatel välja selgitada, kas neil on õigus esitada kolmandas riigis pakkumine konkreetse riigihankelepingu sõlmimiseks. Lähtudes kasutaja vastustest kolmele või neljale küsimusele hankija, hanke eseme ja lepingu eeldatava maksumuse kohta, annab uus vahend kiire ja väga usaldusväärse hinnangu selle kohta, kas kasutajal on õigus hankemenetluses osaleda. See aitab pakkujal kindlaks teha, kas kolmanda riigi hankeprojekt on hõlmatud turulepääsu võimaldamise kohustustega, mille asjaomane riik on võtnud ELi suhtes WTO riigihankelepingu või kahepoolse lepingu alusel.

B. Juhendid, kasutajatoed, VKEde keskused ja koostöö võrgustikega

Teabevahetuses jätkab komisjon keskendumist sellele, millist kasu toovad ELi kaubanduslepingud ettevõtjatele, eelkõige VKEdele

Komisjon koostas ka 2020. aastal **mitu juhendit**, et aidata ettevõtjatel lepingutes orienteeruda. Neid toetasid sidusrühmadele mõeldud spetsiaalsed koolitused ja veebiseminarid, mis täiendasid ELi liikmesriikide ja ettevõtjate tegevust. Teadlikkuse suurendamisel mängivad olulist rolli **ELi delegatsioonid**, mis toetavad ettevõtjaid, kes soovivad lepingute pakutavaid võimalusi ära kasutada.

- Näide: Kanada. Komisjon jätkas 2020. aastal spetsiaalsete juhendite koostamist ja veebiseminaride korraldamist, et abistada ELi ettevõtjaid, kes tegutsevad või soovivad tegutseda Kanada turul. Seda tööd tehti üheksas valdkonnas, mis hõlmasid nii väga tehnilisi teemasid, nagu metüülbromiidiga töötlemise alternatiivid teatavate taimsete saaduste eksportimisel või võimalused puhta tehnoloogia ettevõtetele, kui ka üldisemaid teemasid, nagu riigihankevõimalused Kanadas föderaalset tasandil ja madalamatel tasanditel või ülevaade intellektuaalomandi õigustest Kanadas. Kõik need juhendid ja aruanded on avalikult kättesaadavad komisjoni veebisaidil⁴⁸.
- Näide: Jaapan. Tōkyōs asuva ELi delegatsiooni kaubanduse töörühm koostas 2020. aastal valdkondlike juhendeid täiendava sammsammulise juhendi, et anda ettevõtjatele turulepääsu alast teavet⁴⁹.

⁴⁷ <https://webgate.ec.europa.eu/procurement/#/step1>.

⁴⁸ <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1720&title=CETA-factsheet-and-guides>.

⁴⁹ Juhend ELi tarnijatele Jaapani riigihangete kohta: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159028.pdf; sammsammuline juhend, milles

Tähtis roll on ELi toel peamistel turgudel tegutsevatel VKEde keskustel

Selleks et aidata VKEdel muutuda rahvusvaheliseks ja saada kasu kokkulepitud eelistest partnerriikides, **jätkab komisjon VKEde keskuste toetamist Hiinas ja Jaapanis** tihedas koostöös liikmesriikide, välismaal tegutsevate riiklike ja Euroopa ettevõtjate ühenduste ning kaubandust edendavate organisatsioonidega. **ELi ja Jaapani tööstuskoostöö keskusel**⁵⁰ on 2 233 registreeritud liiget. Keskust rahastavad ja haldavad ühiselt EL ja Jaapan⁵¹ koostöös liikmesriikide kaubandust edendavate organisatsioonidega. Keskus pakub VKEdele arvukaid teenuseid,⁵² sealhulgas majanduspartnerluslepingu kasutajatoe⁵³ ning Jaapani maksustamise ja riigihangete kasutajatoe⁵⁴ kaudu, ning edendab spetsiaalse kasutajatoe⁵⁵ kaudu ELi ja Jaapani vahelist tehnosiiret. **ELi VKEde keskus Hiinas** on komisjoni rahastatav projekt, mille raames on aidatud alates 2010. aastast Euroopa väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel valmistuda äritegevuseks Hiinas. Projekti praegune kolmas etapp kestab 2020. aasta oktoobrist 2022. aasta märtsini. Projekti teist etappi (juuli 2014 – aprill 2020) rahastas EL 5,9 miljoni euroga. ELi VKEde keskuse veebisaidil oli 14 163 registreeritud kasutajat.

VKEde keskused Jaapanis ja Hiinas

Näiteid ELi ja Jaapani tööstuskoostöö keskuse tegevusest 2020. aastal:

- ✓ 16 majanduspartnerluslepinguga seotud veebiseminari (majanduspartnerluslepingu kasutajatoe kaudu) 925 osalejaga;
- ✓ 18 teabelehte, milles antakse VKEdele juhiseid majanduspartnerluslepingu põhiaspektide kohta;
- ✓ 21 veebiseminari 810 osalejaga.

Näiteid Hiinas tegutseva ELi VKEde keskuse tegevusest (november 2014 – aprill 2020):

- ✓ 307 koolitust Hiinas ja ELis enam kui 12 000 ELi VKE-le;
- ✓ 28 vastastikuse mõistmise memorandumit, mis allkirjastati valitsusasutuste ja ettevõtjaid toetavate organisatsioonidega Hiinas ja Euroopas;
- ✓ 270 partnerlust ELi VKEde keskuse ja partnerorganisatsioonide vahel.

Mõnel juhul toetavad VKEde keskusi ka valdkonnapõhised rühmad

ELi ettevõtjad (eriti väiksemad) seisavad seoses intellektuaalomandi õiguste kaitsega kolmandates riikides sageli silmitsi praktiliste probleemide ja piirangutega, nagu sunnitud tehnosiire, menetluslikud puudused, viivitused õiguste registreerimisel, teatavate õiguste mitteregistreerimine, intellektuaalomandi õiguste rikkumise korral kohaldatavate karistuste ebapiisav hoiatav mõju, eksperditeadmiste puudumine, korruptsioon, vähene teadlikkus ja läbipaistvuse puudumine. Nimetatud

antakse ELi ettevõtjatele teavet turulepääsu kohta: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-japan-economic-partnership-agreement>.

⁵⁰ <https://www.eu-japan.eu/>.

⁵¹ EL eraldab rahalisi vahendeid COSME programmi 2020. aasta tööprogrammi alusel (5,6 miljonit eurot ajavahemikuks aprill 2020 – märts 2022).

⁵² <https://www.eu-japan.eu/summary-activities>.

⁵³ <https://www.eubusinessinjapan.eu/library/news/epa-helpdesk>.

⁵⁴ <https://www.eu-japan.eu/japan-tax-public-procurement-helpdesk>.

⁵⁵ <http://www.eu-jp-tthelpdesk.eu/>.

probleemid võivad mõjutada ettevõtjate rahvusvahelistumispüüdlusi. Selleks et aidata ettevõtjatel neid tulemuslikult lahendada, on komisjon loonud **olulistes piirkondades, nimelt Hiinas, Ladin-Ameerikas ja Kagu-Aasias intellektuaalomandi õiguste valdkonnapõhised VKEde kasutajatoed**⁵⁶. Need kasutajatoed aitavad tasuta teavet ja teenuseid pakkudes ELi VKEdel nii kaitsta kui ka tagada oma intellektuaalomandi õiguste kaitse ELi kaubanduspartneriks olevate riikide territooriumil.

⁵⁶ https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/ip-thematic-areas_en.

C. Ettevõtjate ja ettevõtjate võrgustikega tehtava koostöö süvendamine

Selleks et jõuda kohapeal tegutsevate ettevõtjateni, süvendas komisjon ka 2020. aastal **koostööd ELi ärihuvide esindajatega** ELis ja kolmandates riikides, sealhulgas Euroopa ettevõtlusvõrgustikuga,⁵⁷ Euroopa äriorganisatsioonide ülemaailmse võrgustikuga⁵⁸ ja liikmesriikide kaubandust edendavate organisatsioonidega. Komisjoni eesmärk on edendada arvamuste vahetamist nende organisatsioonidega, et parandada Euroopa ettevõtjate pääsu kolmandate riikide turgudele.

Euroopa ettevõtlusvõrgustik annab nõu ELi sõlmitud vabakaubanduslepingute kohta. Ettevõtlusvõrgustiku temaatiline rühm, mis on keskendunud VKEde rahvusvahelistumisele, jagab võrgustiku platvormi kaudu korrapäraselt teavet kõige värskemate kaubandusega seotud küsimuste kohta. Ekspertirühm korraldab ka kohalikele ettevõtjatele ja ettevõtlusvõrgustiku nõustajatele veebiseminare ning haldab kasutajatugesid, et jagada teavet kaubanduslepingute kohta.

Euroopa ettevõtlusvõrgustiku hiljutine tegevus

- 27. jaanuaril 2021 korraldas VKEde rahvusvahelistumisele keskendunud ettevõtlusvõrgustiku temaatiline rühm veebiseminari „Saa tuttavaks meie rahvusvaheliste partneritega: Euroopa ettevõtlusvõrgustik – Singapur“, kus tutvustati võimalusi ja tuge, mida pakutakse ELi ettevõtjatele, kes on huvitatud äritegevusest Singapuris, kasutades ära vabakaubanduslepingu pakutavaid võimalusi.
- Euroopa ettevõtlusvõrgustiku Vietnami haru avas kasutajatoe, et hinnata ettevõtjate vajadusi seoses 1. augustil 2020 jõustunud ELi-Vietnami vabakaubanduslepinguga, sealhulgas tehes uuringuid, korraldades kohtumisi jne.
- 2020. aasta novembris korraldas Euroopa ettevõtlusvõrgustik tihedas koostöös kaubanduse peadirektoraadiga veebis praktilise koolituse, kus tutvustati portaali Access2Markets funktsioone. Veebiseminar, mida jälgis üle 200 Euroopa ettevõtlusvõrgustiku nõustaja, võeti hästi vastu. Tulevikus on kavas korraldada veel praktilisi koolitusi.

VKEde toetamine on lõimitud nüüd mitmesse ELi kaubanduslepingusse

Selleks et veelgi paremini aidata VKEdel kasutada ELi kaubanduslepingute pakutavaid võimalusi, on viimastesse **ELi vabakaubanduslepingutesse lisatud spetsiaalsed VKEsid käsitlevad peatükid**,⁵⁹ millega tagatakse VKEdele läbipaistvus ja korrapärane suhtlemine poolte VKEde kontaktpunktide vahel. 2020. aastal esitasid CETA alusel loodud VKEde kontaktpunktid 2020. aasta juulis kokku tulnud CETA ühiskomiteele tegevusaruande ning hakkasid ellu viima oma 2020.–2021. aasta

⁵⁷ ELi [COSME programmist](#) kaasrahastatav võrgustik tegutseb enam kui 60 riigis ja koondab 3000 eksperti võrgustiku 600 liikmesorganisatsioonist. Võrgustiku eesmärk on aidata VKEsid nende rahvusvahelises tegevuses.

⁵⁸ <https://eboworldwide.eu/>.

⁵⁹ Kanadaga on kokku lepitud VKEsid puudutavas soovitusel, ELi-Jaapani majanduspartnerlusleping ning kaubandus- ja koostööleping Ühendkuningriigiga, nagu ka lepingud MERCOSURiga ja ajakohastatud leping Mehhikoga, sisaldavad peatükke VKEde kohta. VKEdega seotud peatükke käsitletakse ka läbirääkimistel Tšiili, Indoneesia, Austraalia ja Uus-Meremaaga.

tegevuskava,⁶⁰ mis hõlmab muu hulgas Euroopa ettevõtlusvõrgustikku ja VKEde CETA alusel tehtavate edusammude jälgimist. 2021. aasta veebruaris toimus ELi-Jaapani majanduspartnerluslepingu alusel loodud kontaktpunktide kohtumine, kus mõlemad pooled tutvustasid VKEsid käsitleva peatüki teavitamissätete rakendamiseks ellu viidavaid algatusi.

IV. Tõkete tegelemine ja lahenduste otsimine

IV.1. Kaubandustõkked ja nende kaotamine keerulisel aastal

2020. aasta oli üks eriti keeruline aasta: COVID-19 pandeemia põhjustatud tervise- ja majanduskriis suurendas proteksionismi ja vähendas mõne partneri valmidust kaotada kriisieelsest ajast pärit tõkked.

ELi kaubanduslepingute alusel loodud institutsioonilised organid on oluline vahend, et teha kindlaks, tõstatada ja lahendada probleeme kaubanduspartneritega, kellega EL on sõlminud sooduskaubanduslepingu. Ent ettevõtjad võivad puutuda kokku probleemidega ka valdkondades, mida kaubanduslepingus otseselt ei käsitleta, või riikides, kellega ELil ei ole sooduskaubanduslepingut. Seega on töö tõkete kindlakstegemiseks ja kaotamiseks jätkunud 2020. aastal kõigil tasanditel (kahepoolsel ja mitmepoolsel), et lahendada nende ELi ettevõtjate muresid, kes seisavad silmitsi piiravate meetmete või tavade ja keda ELi kaubanduspartnerid kohtlevad ebaõiglaselt või kes ei saa konkureerida võrdsetel tingimustel. Selleks et lihtsustada kaebuste esitamist, lõi komisjon 2020. aasta novembris portaalis Access2Markets **ühtse kontaktpunkti**, et oleks võimalik esitada teavet kaubandustõkete kohta ja/või kaubanduspartnerite kohta, kes ei täida oma kaubanduse ja kestliku arengu alaseid kohustusi.

A. Ülevaade (kõigist registreeritud) kaubandus- ja investeerimistõketest 31. detsembril 2020. aasta seisuga

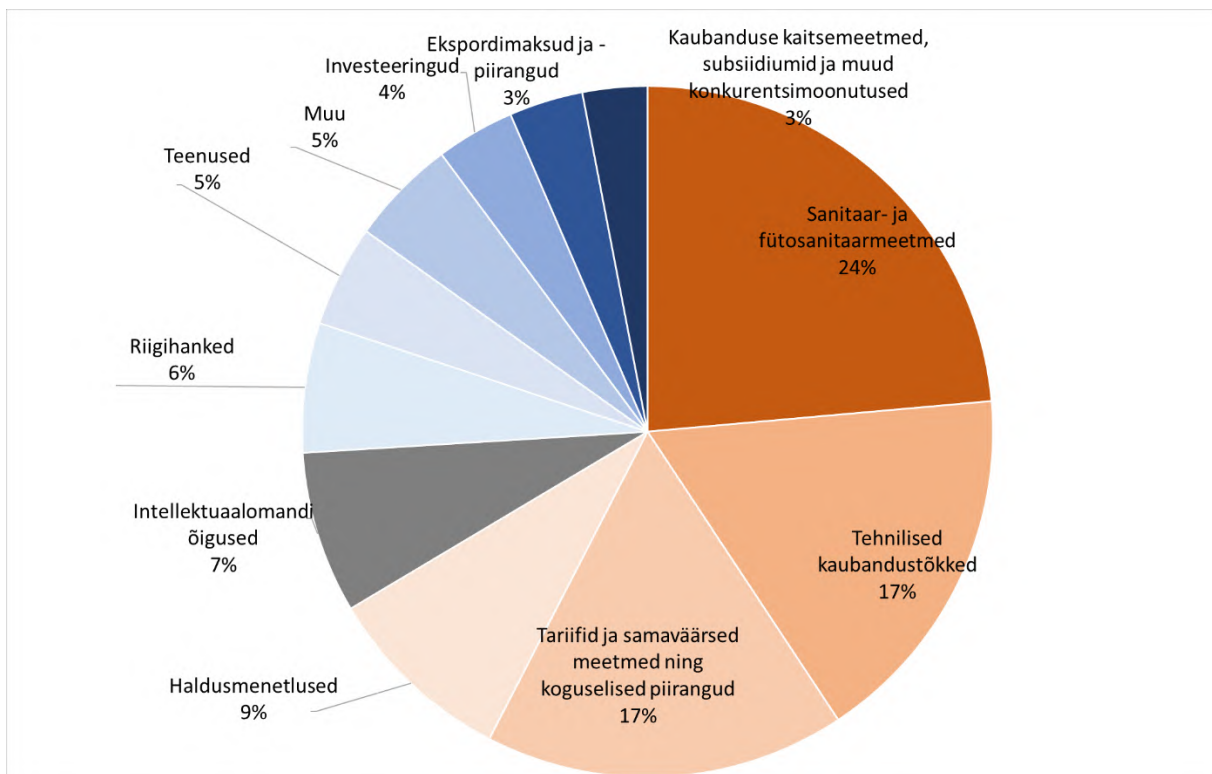
Nagu on näha allpool esitatud tabelist, oli 2020. aasta lõpus loetletud ELi andmebaasis Access2Market **462 aktiivset kaubandus- ja investeerimistõket 66 kolmandas riigis**.

Meetme liik	Tõkete arv
Sanitaar- ja fütosanitaarmed	109
Tehnilised kaubandustõkked	79
Tariifid ja samaväärsed meetmed ning koguselised piirangud	78
Haldusmenetlused	41
Teenused ja investeringud	39
Muud meetmed*	37
Intellektuaalomandi õigused	35
Riigihanked	28
Ekspordimaksud ja -piirangud	16
Kokku	462

* Kaubanduse kaitsemeetmed, subsidiumid, konkurentsi mõjutavad meetmed ja muud meetmed, mis ei liigitu eespool nimetatud kategooriasse.

⁶⁰ Töökava ja tegevusaruanne on kättesaadavad aadressil https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/july/tradoc_158910.pdf.

Joonis 4. Tõkete liigid 2020. aastal

Nagu on näha eespool joonisel 4 esitatud **tõkete liikidest**, siis on sarnaselt varasemate aastatega suurim kategooria sanitaar- ja fütosanitaarmedid (109). Need moodustasid veerandi kõigist registreeritud tõketest. Nendele järgnesid tehnilised kaubandustõkked ning tariifsed meetmed ja koguselised piirangud (mõlemaid pea 80). Neisse kolme kategooriasse kuulus peaaegu 60 % kõigist aktiivsetest tõketest 2020. aastal.

Kui vaadelda **geograafilist jaotust**, siis Hiina jäi 2020. aastal 40 tõkkega (kaks rohkem kui 2019. aastal) kõige suurema tõkete arvuga riigiks; teisel kohal oli Venemaa, kellele järgnesid Indoneesia ja Ameerika Ühendriigid (kummalgi 26), India (25) ja Türgi (24). Kümme või enam tõket oli ka Brasiilial, Lõuna-Koreal, Austraaliale, Alžeeriale, Egiptusel, Marokol, Kanadal ja Malaisial.

B. Kaubandus- ja investeerimistõkete areng 2020. aastal

Allpool esitatud tabelis on näidatud 2020. aastal registreeritud uued tõkked⁶¹ ja 2020. aastal kaotatud tõkked liikide/kategooriate lõikes. Tabelist on näha, et kokkuvõttes tõkete arv 2019. aastaga võrreldes suurenes (+8)⁶².

Meetme liik	Uued tõkked ⁶³	Kaotatud tõkked
Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmed	13	17
Tehnilised kaubandustõkked	5	6
Haldusmenetlused	5	4
Tariifid ja samaväärsed meetmed ning koguselised piirangud	5	2
Teenused ja investeeringud	4	1
Muud meetmed ⁶⁴	4	1
Riigihanked	3	1
Ekspordimaksud ja -piirangud	1	1
Intellektuaalomandi õigused	1	0
Kokku	41	33

Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmeid oli taas kõige enam nii uute meetmete hulgas (13) kui ka kaotatud meetmete seas (17 meetet – pool kõigist 2020. aastal kaotatud tõketest). Sanitaar- ja fütosanitaartõkete kaotamine tähendas näiteks Jaapani turu avanemist teatavate ELi veiselihatoodete eksportijatele, Belgia õunade lubamist Mehhikosse ja Taisse ning Lõuna-Korea loobumist Ungarist pärit kodulinnulihale kehtestatud keelust.

Tehnilised kaubandustõkked jäid sageduselt teisele ja **haldusmenetlustega** seotud tõkked kolmandale kohale.

Kui vaadelda **2020. aastal registreeritud uusi tõkkeid sektorite lõikes**, siis 43 % tõketest registreeriti **põllumajandus- ja kalandussektoris**, samal ajal kui veinide ja kangete alkohoolsete sektoris oli uusi tõkkeid neli ja autosektoris kolm. Põllumajanduse ja kalandusega seotud tõkete järel moodustasid kõige suurema uute tõkete rühma (8 tõket) **horisontaalsed meetmed**, mis võivad mõjutada kogu eksporti kaubanduspartneriks olevasse riiki (6) või hõlmavad rohkem kui üht sektorit (2 meetet). Üheskoos **moodustasid horisontaalsed ja mitut valdkonda hõlmavad meetmed veerandi kõigist** 2020. aastal registreeritud **uuestest tõketest**,⁶⁵ mis osutab proteksionistlike suundumuste süvenemisele, mille tõi veelgi enam esile COVID-19 pandeemia.

⁶¹ 2020. aastal teatatud uute tõkete ja kaotatud tõkete täieliku loetelu leiab komisjoni talituste töödokumendist: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159786.htm>.

⁶² Kui panna kokku varasema aasta tõkete näitaja (438 aktiivset tõket) ja 2020. aasta tõkked (41 uut ja 33 kaotatud tõket), on tulemuseks 446 tõket. Vahe tuleneb eeskätt asjaolust, et selleks et pidada arvestust tõkete üle, mis on kaotatud vaid osaliselt, on komisjon 2020. aastast alates registreerinud aktiivsed tõkked üksikasjalikumalt, mille tulemuseks on tõkete koguarvu suurenemine, kuid suundumusi see ei mõjuta.

⁶³ 2020. aastal portaalis Access2Markets registreeritud uued tõkked.

⁶⁴ Kaubanduse kaitsemeetmed, subsiidiumid, konkurentsi mõjutavad meetmed ja muud meetmed, mis ei liigitu eespool nimetatud kategooriatesse.

⁶⁵ See horisontaalse mõjuga meetmete suur osakaal raskendab nendest puudutatud kaubavoogude nõuetekohast kvantifitseerimist.

Kaubandus- ja investeerimistõkked ning COVID-19

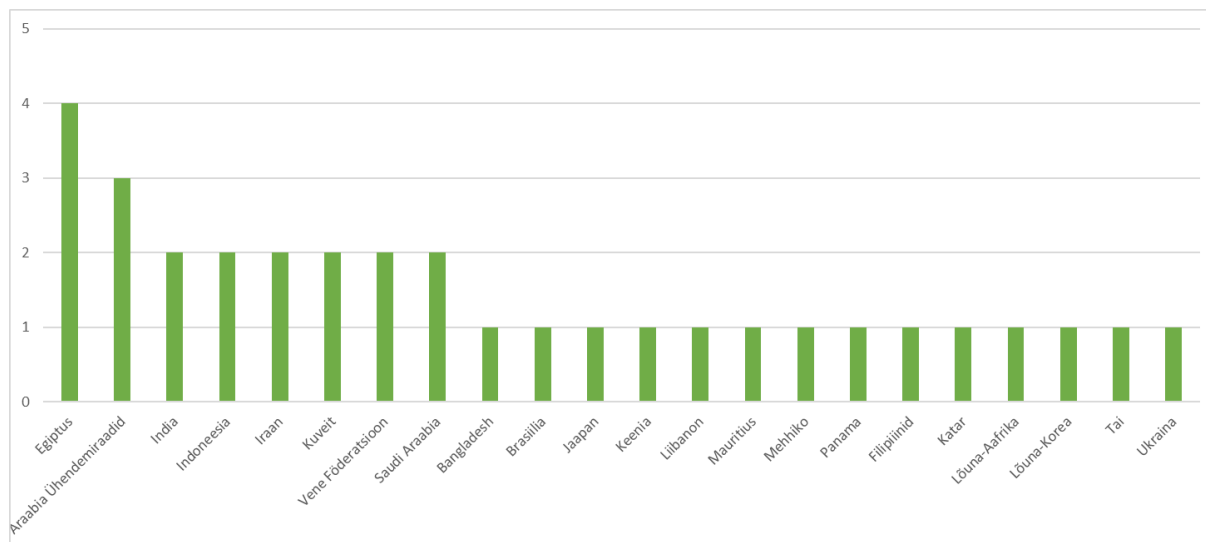
Pandeemia varajastes etappides kasvas tarneahelates esinenud häirete tõttu plahvatuslikult nõudlus oluliste (tervise)kaupade järele, mis tõi kaasa kaubapuuduse ja läbimõtlemaud piiravad meetmed. Järgnes kontrollimatu tootmise suurendamine (peamiselt Hiinas), millega kaasnes mure selle pärast, kas tooted on ohutud ja vastavad ELi nõuetele. EL võttis kasutusele ajutise läbipaistvusmehhanismi – **isikukaitsevahendite jaoks ekspordilubade andmise süsteemi** –, millega asendati riiklikud keelud. Mõlemad kaotasid kehtivuse 2020. aasta mai lõpus.

Pandeemia esimeses etapis kehtestasid mitu ELi kaubanduspartnerit **ekspordipiirangud**. Komisjon jätkab nende meetmete jälgimist, et veenduda, kas meetmete kestus piirdub rangelt vajalikuga, st kas meetmetest loobutakse, kui terviseolukord seda võimaldab⁶⁶. Kui leitakse, et piirang mõjutab ELi varustamist COVID-19 pandeemiaga toimetulekuks vajalike oluliste kaupadega, püüab EL selle kõrvaldada või seda leevendada. Näitena võib tuua India meetmed, millega piirati kriitilise tähtsusega ravimainete⁶⁷ ekspordi ja mis oli võimalik kõrvaldada pärast suhtlemist kõige kõrgemal poliitilisel tasandil.

C. 2020. aastal kaotatud tõkked

Komisjon tegeles 2020. aastal aktiivselt tõkete kaotamisega ning selle tulemusena kõrvaldati 22 kaubanduspartneriks olevas riigis täielikult või osaliselt 33 tõket, nagu on näha allpool esitatud jooniselt 5.

Joonis 5. Kaotatud tõkete arv partnerite lõikes (2020)

⁶⁶ Mõni neist meetmetest registreeriti jälgimise eesmärgil ELi andmebaasis Access2Markets (<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/et/barriers>).

⁶⁷ Piirangud puudutasid hüdroksüklorokiini (HCQ), muude ravimites kasutatavate toimeainete ja paratsetamooli ravimvormide tarneid (enam kui kolmandik Indias toodetud paratsetamooli ravimvormidest eksporditakse ELi).

Komisjonil on kaubandustökete kaotamiseks **mitmesugused vahendid, mida sageli kasutatakse kombineeritult**. Lisaks kahepoolsete kaubanduslepingute kohastele institutsioonilistele raamistikele (vt eespool jagu II.2.B) kasutab komisjon tökete kaotamiseks **diplomaatilisi kanaleid** ja kõrgetasemelist dialoogi kaubanduspartneritega. Samuti tõstatab komisjon korrapäraselt teatavate töketega seotud küsimusi WTO mitmepoolses raamistikus. Peale selle võib komisjon algatada uurimisi kaubandustökeid käsitleva ELi määruse alusel (2020. aastal algatati kaks uurimist, mis viidi lõpule 2021. aastal; vt allpool).

Tökete kaotamisel osutus tulemuslikuks kahepoolne tegevus

Näiteid kahepoolsetest jõupingutustest:

- Saudi Araabia / plast. Komisjoni, ELi liikmesriikide ja ettevõtja ühine tegevus aitas ära hoida Saudi Araabia tehnilise tökke, mis oli seotud plasti sertifitseerimisega. Liikmesriigid ja tööstusühendused andsid komisjonile teada uuest nõudest, mille kohaselt tulnuks kasutada pakendamisel oksüdantide toimel biolagunevat sertifitseeritud plasti. Komisjon uuris küsimust ja jõudis järeldusele, et selline piirang ei olnud teaduspõhine (st puuduvad tõendid, mis kinnitaksid oksüdantide toimel biolaguneva plasti kasulikku mõju keskkonnale). See ja muud teaduslikud tõendid, mille ELi delegatsioon esitas Saudi Araabiale, panid viimase loobuma pakendamisvahendeid käsitlevast tehnilisest normist.
- Indoneesia / intellektuaalomandi õigused. Komisjon on kahel viimasel aastal juhtinud Indoneesia tähelepanu probleemile, et ravimipatentide kaitsmisel on seatud eeltingimuseks kohalik tootmine, kuna see oli tõsiseks takistuseks Euroopa ettevõtjatele, kes soovisid konkureerida Indoneesias. EL suhtles diplomaatiliste kanalite kaudu Indoneesiaga ja tegi koostööd samu seisukohti jagavate riikidega, et leida lahendus, mis on kasulik nii kohalikule kui ka Euroopa innovaatilisele tööstusele ja on kooskõlas rahvusvaheliste standarditega. 2020. aasta oktoobris võttis Indoneesia vastu uue koondseaduse töökohtade loomise kohta, millega see nõue kaotati. See oli oluline samm edasi rahvusvaheliste standardite järgimisel näiteks seoses patentitud leiutiste tootmise, importimise ja litsentsimisega Indoneesias.

Tulemuslik oli ka tegevus WTOs ja selle erinevates komiteedes

Rahvusvahelist kaubandust mõjutavate reeglite ja normide arvukuse tõttu on väga tähtis, et tehniliste kaubandustökete seotud mitmepoolseid põhimõtteid rakendataks nõuetekohaselt. Tänu ELi edukale osalemisele **WTO tehniliste kaubandustökete komitees** õnnestus mitut tehniliste kaubandustökete seotud meetet selgitada mitu kaotada või ära hoida ning seeläbi ELi ekspordi hõlbustada. Hiljutiste hinnangute kohaselt on sellised meetmed mõjutanud **viimasel kümnendil ELi ekspordi kogusummas ligikaudu 83 miljardit eurot**⁶⁸ kõikvõimalikes sektorites, eelkõige meditsiiniseadmete, ravimite, autode, toidu ja joogi, IT-toodete, elektriseadmete, kosmeetika, mänguasjade, tekstiili, keraamika ja mööbli ekspordi⁶⁹.

⁶⁸ Hinnati praeguseid kaubandusvooge, millele on kasuks tulnud tehniliste kaubandustökete kaotamine/ärahooldmine, ilma et oleks kvantifitseeritud ekspordi kasvu või muud kasu kaubandusele.

⁶⁹ Vt ka Lucian Cernat ja David Boucher, „Multilateral cooperation behind the trade war headlines: How much trade is freed up?“, Euroopa Poliitikauuringute Keskus, veebruar 2021;

Mõnel juhul pakkus täiendavat õiguslikku väljundit kaubandustõkete määrus

Kaubandustõkete määrus on õigusakt, mis annab ELi ettevõtjatele, tööstusele, ühendustele ja liikmesriikidele õiguse esitada komisjonile kaebus kaubandustõkete kohta kolmandates riikides. Kui kaebus vastab vastuvõetavuse kriteeriumidele, uurib komisjon juhtumit, et teha kindlaks, kas on tõendeid rahvusvaheliste kaubanduseeskirjade rikkumisest, millega on põhjustatud kaubandusele kahju, ning kas ELi huvides on tegutseda. Kui jõutakse järeldusele, et rahvusvaheliste kaubanduseeskirjade täitmise tagamiseks ja põhjustatud kahju kõrvaldamiseks on vaja tegutseda, võidakse võtta asjakohaseid meetmeid, mille hulka kuulub vaidluste lahendamise menetluse algatamine.

Seni on algatatud **24 tehnilise kaubandustõkke uurimist** seoses eri kaubanduspartnerite (nt Brasiilia, Jaapan, Kanada, Türgi) kaubandustavadega. 2020. aastal alustati kaks uurimist, mis viidi lõpule 2021. aastal.

- Näited: Saudi Araabia / plaadid ja Mehhiko/tekiila. 5. mail 2021 lõpetas komisjon uurimise, mis puudutas Saudi Araabia meetmeid, millega piirati ELi keraamiliste plaatide turulepääsu,⁷⁰ ja uurimise, kus käsitleti Mehhiko meetmeid, mis mõjutasid tekiila eksporti ELi⁷¹. Need uurimised algatati vastavate ettevõtjate ühenduste (Euroopa keraamikatööstuse ühendus Cerame-Unie ja ühendus Brewers of Europe) kaebuste põhjal ning nende käigus selgitati kolmanda riigi meetmete õiguslikku olukorda ja majanduslikku mõju. Uurimise käigus leiti, et Saudi Araabia uued tehnilised normid takistasid ELi keraamiliste plaatide eksporti 75–80 % ulatuses (mille väärtus on hinnanguliselt 120–150 miljonit eurot aastas) ning et see mõjutas paljusid ELi VKEsid. Lisaks leiti, et Mehhiko keeldumine ekspordisertifikaatide väljastamisest ELile võib kujutada endast ekspordipiirangut, mis on WTO reeglite alusel keelatud.

Pärast nende kahe uurimise lõpuleviimist **on komisjonil paremad võimalused jõuda kõnealuste tõkete kaotamiseni**. Selleks suhtleb komisjon nüüd Saudi Araabiaga kas läbirääkimiste kaudu või tõstatades küsimuse WTOs. Samuti jälgib komisjon pooleriolevaid haldusmenetlusi Mehhikos, et tagada kaubandustõkke kaotamine ka seal.

D. Turulepääsu partnerlus ja selle mõju 2020. aastal

Hoolimata COVID-19 pandeemia põhjustatud raskustest saavutati 2020. aastal käegakatsutavaid tulemusi tänu komisjoni, liikmesriikide ja ettevõtjate pidevale koostööle turulepääsu nõuanderühmades Brüsselis, kuid samuti paljudes ELi delegatsioonide kaubanduse töörühmade juhitud turulepääsu töörühmades, ning tänu sidusrühmade teabele partnerriikides valitseva olukorra kohta.

Mis puudutab **2020. aastal kaotatud tõkete geograafilist jaotust**, siis 4 tõket kaotati Egiptuses, 3 Araabia Ühendemiraatides, 2 Indias, Indoneesias, Iraanis, Kuveidis, Venemaal ja Saudi Araabias ning üks veel 14 riigis. Peaaegu pool (15) kaotatud tõketest oli seotud Vahemere lõunapiirkonna ja

https://www.ceps.eu/download/publication/?id=32164&pdf=PI2021-03_Multilateral-cooperation-behind-the-trade-war-headlines.pdf.

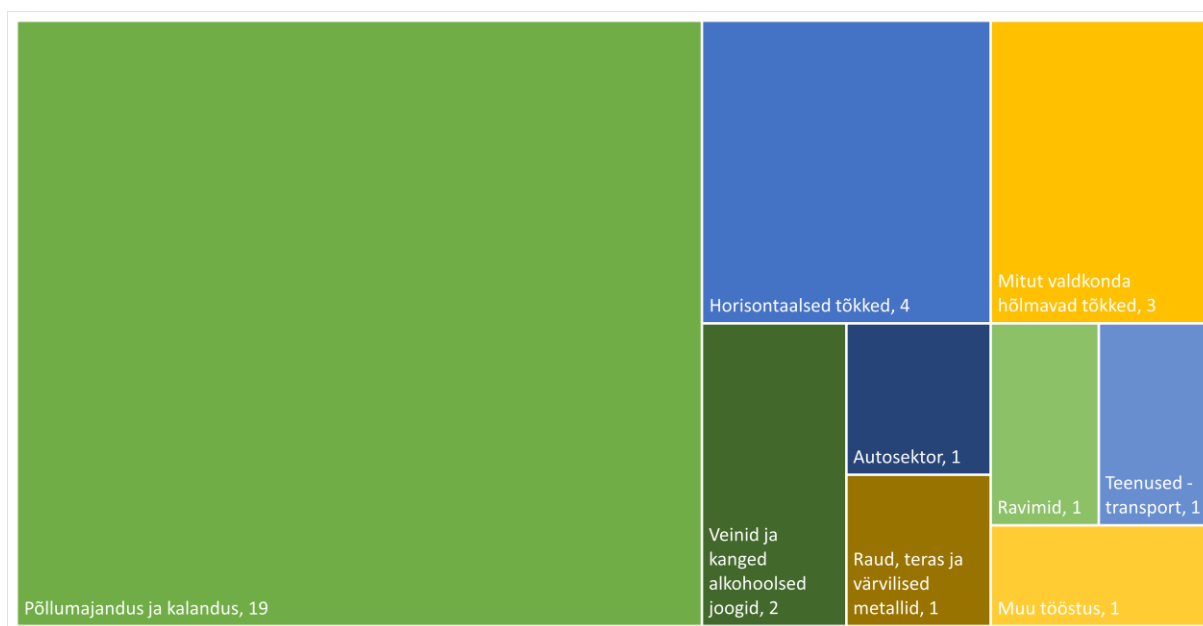
⁷⁰ https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/may/tradoc_159564.pdf.

⁷¹ https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/may/tradoc_159563.pdf.

Lähis-Ida piirkonnaga, kuna komisjon on reageerinud neis strateegilistes piirkondades kasvavale protektsionismile. Seitse tõket kaotati Lõuna- ja Kagu-Aasias.

Nii nagu varasematel aastatel, sai tõkete kaotamisest **kõige enam kasu põllumajandus- ja kalandussektor**, mille arvele langes pea 60 % kaotatud tõketest. Kaotatud tõketest seitse (üks viiendik) olid horisontaalsed või mitut valdkonda hõlmavad tõkked.

Joonis 6. Kaotatud tõkete arv sektorite lõikes (2020)

Euroopa Komisjoni tehtud **ökonomeetiline analüüs**⁷² näitab, et tänu mitme tõkke kaotamisele aastatel 2014–2019⁷³ oli **eksport ELi 2020. aastal 5,4 miljoni euro võrra suurem kui see oleks olnud siis, kui tõkked oleksid alles jäänud**. See ELi 5,4 miljoni euro suurune ekspordilisa on käegakatsutav tulemus, mis on saavutatud tänu komisjoni, liikmesriikide ja ettevõtjate jõupingutustele, mis nad on rakendamisel ja täitmise tagamisel turulepääsu partnerluse raames teinud.

IV.2. Kaebuste esitamise lihtsustamine: ühtne kontaktpunkt

Ühtse kontaktpunkti loomine aitab keskendada ja kaasata ressursse võitluseks kaubandustõketega

Tänu **ühtse kontaktpunkti**⁷⁴ loomisele 16. novembril 2020 peaks veelgi paranema komisjoni suhtlemine sidusrühmadega. Kontaktpunkti kaudu on võimalik esitada kaebusi turulepääsu takistavate tõkete ning kaubanduse ja kestliku arengu alaste kohustuste rikkumise kohta ning kaebusi, mis on seotud ELi üldiste tariifsete soodustuste kava kohaste nõuete mittetäitmisega. Ühtne kontaktpunkt on kavandatud nii, et komisjon saaks tugineda kaebuste läbivaatamisel kindlatele tõenditele, mis

⁷² Rakendatud metoodikat kohaldatakse vaid kaubavahetuse suhtes ning see ei võimalda arvesse võtta kaupu mõjutavaid keerulisi horisontaalseid tõkkeid ega tõkkeid, mis ei ole seotud kaupadega.

⁷³ Analüüs hõlmab 130 tõket, mis kaotati aastatel 2014–2019. Analüüsi tegemisel sai kvantifitseerida vaid mõnda tõket, nimelt neid, mis mõjutavad ELi kaubaeksporti ega oma horisontaalset mõju. Analüüs ei hõlma 2020. aastal kaotatud tõkkeid, sest kaubandusele avalduva mõju kindlakstegemiseks on vaja vähemalt kogu tõkete kaotamisele järgneva aasta andmeid.

⁷⁴ Vt tegevussuunised: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/form-assets/operational_guidelines.pdf.

võimaldab tal tegutseda kiiremini ja tulemuslikumalt, kui ta leiab, et tegutsemiseks on alust. Samal ajal lahendatakse ühtse kontaktpunkti mehhanismi ja komisjoni suunistega paljude sidusrühmade probleem, mis on seotud õige kanali ja kaebuste esitamiseks vajaliku teabe väljaselgitamise ning kaebuste menetluskäigu jälgimisega.

Ühtsele kontaktpunktile tuleb kasuks ka see, et kaubanduse peadirektoraadis ja teistes komisjoni talitustes, mida võimalikud tõkked puudutavad, kasutavad tõketega seotud töö juhtimisel ühtlasemat lähenemisviisi. Ehkki tegeletakse kõigi tõketega, on mõned neist oma õigusliku tugevuse, majandusliku või süsteemse tähtsuse ja kaotamise väljavaate tõttu prioriteetsed.

Samuti lihtsustab ühtne kontaktpunkt tugevamate argumentide ettevalmistamist

Ühtsele kontaktpunktile pääseb ligi veebiplatvormi Access2Markets kaudu (vt eespool jagu III.A), mis võimaldab esitada kaebusi veebi teel⁷⁵. Alates sellest, kui 2020. aasta suvel teatati kontaktpunkti loomisest, on kontaktpunktiga võimaliku kaebuse küsimuses ühendust võetud enam kui 60 korral ja nende tulemusel on esitatud 17 ametlikku kaebust.

Lisaks aitab ühtne kontaktpunkt komisjonil reageerida kiiremini ja tulemuslikumalt

Ühtne kontaktpunkt on juba oluliselt muutnud viisi, kuidas komisjon tegeleb tõketega. Nagu on näha allpool esitatud näitest, suurendab õige teabe saamine varajases etapis väljavaateid tegeleda tõketega edukalt, kasutades kõikvõimalikke olemasolevaid ametlikke ja mitteametlikke kanaleid.

- **Näide: Egiptus / keraamilised plaadid.** Üks hiljutine näide on ajutine impordikeeld, mille Egiptus kehtestas keraamilistele plaatidele. Tänu uuele ühtsele kontaktpunktile said ELi ettevõtjad tegutseda oma tööstusliidu vahendusel kiiresti ja panna kaebusvormi abil kokku vajaliku teabe vaid mõni päev pärast seda, kui Egiptus oli meetmed avalikustanud. See võimaldas komisjonil suhelda ELi delegatsiooni abil Egiptuse ametiasutustega varajases etapis, kasutades muu hulgas diplomaatilisi kontakte ja kirjavahetust. Egiptus otsustas 2021. aasta märtsis, pärast seda, kui meede oli olnud jõus kolm kuud, seda mitte pikendada, ja nii on selle kohaldamine nüüd lõppenud.

Samal ajal tuleb märkida, et kõik ametlikud kaebused on seni keskendunud turulepääsu takistavatele tõketele ja üheski ei ole veel käsitletud kestlikku arengut, mis osutab selle valdkonna võimalike juhtumite täiendavale keerukusele, kuid ka sellele, et sidusrühmad tunnevad paremini praeguseid turulepääsu meetmeid. Komisjon vaatab oma ühtse kontaktpunkti tegevussuunised korrapäraselt läbi ja vajaduse korral kohandab neid, võttes arvesse sidusrühmade märkusi⁷⁶. See on oluline, sest uues kaebuste esitamise süsteemis peavad ettevõtjad ja muud sidusrühmad esitama, kui vähegi võimalik, hästi argumenteeritud ja põhistatud juhtumid. Kui seda tehakse, on komisjonil selle pinnalt hea valmisolek. Peale selle jätab komisjon endale alati õiguse tegutseda omal algatusel (algatades juhtumi *ex officio*) nii turulepääsuga seotud tõkete kui ka kaubanduse ja kestliku arengu alaste kohustuse rikkumise küsimuses.

⁷⁵ Kaebusi turulepääsu kohta või kaubanduse ja kestliku arenguga seotud kohustuste rikkumise kohta saab esitada nüüd internetis, kasutades portaali Access2Markets vastavaid vorme.

⁷⁶ Esimene ajakohastamine, kus võeti arvesse sidusrühmade arvamusi, toimus septembris; selle kohta leiab teavet aadressilt <https://ec.europa.eu/trade/trade-policy-and-you/contacts/chief-trade-enforcement-officer/>.

V. Kahepoolne ja mitmepoolne kaubanduskohustuste täitmise tagamine: vaidluste lahendamine⁷⁷

Komisjoni uues rakendamist ja täitmise tagamist puudutavas lähenemisviisis on kesksel kohal varajases etapis tehtav töö tulemusliku rakendamise tagamiseks, võimalike tõkete ennetamine ja kehtestatud tõkete kaotamine enne nende juurdumist. Seda tööd peavad siiski toetama tõhusad õiguslikud menetlused vaidluste lahendamiseks, mida saab vajaduse korral kasutada.

V.1. Vaidluste lahendamise mehhanismide kasutamine

A. WTO vaidluste lahendamine

WTO vaidluste lahendamise süsteem on jätkuvalt tulemusliku täitmise tagamise seisukohast tähtis, kuigi WTO apellatsioonikogu tegevus on praegu blokeeritud

WTO vaidluste lahendamise süsteemis tehakse vaidluse pooltele siduvaid **sõltumatuid ja erapooletuid otsuseid**, mille võib **edasi kaevata**, tagades seeläbi otsuste **kvaliteedi ja õiguspärasuse**.

WTO pakub läbiproovitud vaidluste lahendamise süsteemi, mida EL saab kasutada oma WTO liikmelisusest tulenevate õiguste kaitseks, kui teised WTO liikmed ei täida oma kohustusi. Kuni 2021. aasta juunini oli WTOs alates 1995. aastast algatatud 600 vaidlusest 104 vaidlust algatanud EL.

Käesoleva aruandega hõlmatud ajavahemikul **algatas EL suure arvu vaidluste lahendamise menetlusi**. Kuigi COVID-19 pandeemia on paratamatult mõjutanud WTO vaidluste ajakava, on EL aktiivselt edendanud ja toetanud WTOs võetavaid meetmeid (nt vaekogu istungite korraldamine virtuaalselt või hübriidvormis), et püsida vaidlustega graafikus.

⁷⁷ Üksikasjaliku kokkuvõtte eelkõige WTO juhtumitest, kus EL osaleb kaebuse esitajana või vastaspoolena, ja ELi kahepoolsete lepingute alusel algatatud juhtumitest leiab kõige värskemast ülevaatest „Overview of the EU’s active dispute settlement cases“, mis on avaldatud kaubanduse peadirektoraadi veebisaidil (<https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/dispute-settlement/>).

WTO vaidluste lahendamise menetlused

– Mitmes ELi algatatud vaidluses **jätkus vaekogu menetlus**, sealhulgas vaidluses Türgiga ravimite teemal (juhtum DS583); vaidluses Colombiaga Belgiast, Saksamaalt ja Madalmaadest pärit külmutatud friikartulitele kehtestatud dumpinguvastaste tollimaksude teemal (DS591); vaidluses Indiaga info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektoris teatavatele kaupadele kehtestatud ülemääraste tariifide teemal (DS582) ning vaidluses Ameerika Ühendriikidega teatavate terase- ja alumiiniumitoodetele kehtestatud meetmete teemal (DS548) ning Hispaaniast pärit küpsetele oliividele kehtestatud dumpinguvastaste ja tasakaalustavate tollimaksude teemal (DS577).

– EL **jõudis vaekogu etappi** vaidlusega, mis käsitles Indoneesia kehtestatud niklimaagi ekspordikeeldu ning nikli- ja rauamaaki puudutavaid Indoneesia kohaliku töötlemise nõudeid. Vaekogu moodustati 29. aprillil 2021. aastal vaidluses „Indonesia — Measures Relating to Raw Materials“ (Indoneesia – toorainetega seotud meetmed) (DS592).

– 2020. aasta oktoobris andis WTO vaidluste lahendamise organ **vaidluses, mille EL oli algatanud Ameerika Ühendriikide suhtes** seoses suurte tsiviilõhusõidukitega (DS353), ELile loa peatada Ameerika Ühendriikidele antud kontsessioonid kuni peaaegu nelja miljardi USA dollari ulatuses aastas. Pärast seda, kui EL oli kehtestanud 10. novembril 2020 vastumeetmed ning EL ja Ameerika Ühendriigid olid peatanud 5. märtsil 2021 neljaks kuuks vastastikku oma vastumeetmete rakendamise, jõuti 15. juunil 2021 kokkuleppele suuri tsiviilõhusõidukeid käsitlevas koostööraamistikus, mille kohaselt vastumeetmete rakendamine jääb peatatuks veel viieks aastaks.

B. Kahepoolne vaidluste lahendamine

Komisjon jätkas 2020. aastal kahepoolsetes kaubanduslepingutes sisalduvate vaidluste lahendamist käsitlevate sätete alusel oma vaidlustega seotud tööd

Vaidluste lahendamise menetlustes, mille leiab käesoleva aruandega hõlmatud 37st ELi kaubanduslepingust 31s, eelistatakse esimese sammuna mõlemale vastuvõetava lahenduse otsimist konsultatsioonide teel. See on võimalik juhul, kui mõlemad pooled on täis head tahet kiiresti tegeleda tasakaalustamatusega ja kaotada kaubandustõkked, mis on avastatud lepingute täitmise kontrollimise käigus.

Kui tundub, et konsultatsioonide teel ei ole võimalik mõlema jaoks vastuvõetava lahenduseni jõuda, võib kumbki pool taotleda vaidluse lahendamiseks vahekohtu moodustamist.

EL on taotlenud alates 2018. aastast vaidluse lahendamist nelja kahepoolse kaubanduslepingu alusel: assotsieerimisleping **Ukrainaga**, vabakaubandusleping **Korea Vabariigiga**, majanduspartnerlusleping **Lõuna-Aafrika Arenguühendusega (SADC)**⁷⁸ ja assotsieerimisleping **Alžeeriaga**. 2020. aastal ja 2021. aasta alguses astuti muu hulgas järgmised sammud:

- 2020. aasta aprillis taotles EL seoses ELi kodulinnuliha ekspordi suhtes võetud kaitsemeetmetega vahekohtu moodustamist **Lõuna-Aafrika tolliliiduga (SACU)**,⁷⁹ tuginedes ELi majanduspartnerluslepingule Lõuna-Aafrika Arenguühendusega (SADC)⁸⁰. Vahekohtu

⁷⁸ ELi-SADCi majanduspartnerlusleping hõlmab ELi ja kuut Lõuna-Aafrika Arenguühenduse (SADC) riiki: Eswatini, Botswana, Lesotho, Lõuna-Aafrika, Mosambiik ja Namiibia.

⁷⁹ Viis SADCi liiget (Botswana, Lesotho, Namiibia, Lõuna-Aafrika ja Eswatini) moodustasid tolliliidu.

⁸⁰ <https://www.sadc.int/about-sadc/overview/>

moodustamine, mis oli rahvatervise olukorra tõttu ajutiselt peatatud, jätkus 22. novembril 2020 ja on praegu pooleli.

- 2020. aasta juunis pöördus komisjon Alžeeriaga sõlmitud lepingu alusel assotsiatsiooninõukogu poole, et käsitleda mitut importi piiravat meetet, sealhulgas keeldu, mille **Alžeeria** oli kehtestanud autodele. Selle tulemusel algasid 2020. aasta septembris ja jätkusid 2021. aastal mitmes voorus ELi ja Alžeeria vahelised kõiki vaidlustatud meetmeid hõlmavad konstruktiivsed arutelud, et lahendada vaidlus kompromissiga.
- 2021. aasta jaanuaris, pärast viivitusi, mis olid seotud muu hulgas COVID-19 pandeemiaga, esitas eksperdikomisjon **Koread** puudutava otsuse juhtumi kohta, mille EL oli algatanud seoses vabakaubanduslepingust tuleneva Korea kohustusega ratifitseerida ILO põhikonventsioonid ja seoses ametiühinguid käsitleva õigusaktiga (vt eespool jagu II.2.C).
- 11. detsembril 2020 tegi vahekohus otsuse ELi kasuks seoses **Ukraina** puidueksporti keeluga ELi. 29. juunil 2021 teavitas Ukraina ELi kirjalikult, et ta tegeleb vahekohtu otsuse täitmisega, kuid tal ei olnud teatada ühestki otsuse täitmiseks võetud meetmest.

Vaidluse lahendamine Ukrainaga

Ukraina hakkas kohaldama 2005. aastal ekspordikeeldu, mis puudutas mitme puuliigi töötlemata puitu ja saematerjali. Aastatel 2015–2017 laiendas Ukraina selle **ekspordikeelu** ulatust nii, et see hõlmas **kogu töötlemata puidu ekspordi**. Kuna poliitiliste jõupingutuste abil ei õnnestunud probleemi lahendada, otsustas komisjon 22. novembril 2018 algatada Ukraina suhtes kahepoolse ELi-Ukraina assotsieerimislepingu alusel vaidluste lahendamise menetluse (vahekohus moodustati 28. jaanuaril 2020).

Komisjon lähtus selle juhtumi puhul nii **tugevast õiguslikust alusest** kui ka Ukraina ekspordikeelu **majanduslikust mõjust**. Samal ajal kui Ukrainast on saanud Hiina suuruselt teine töödeldud okaspuidu (saematerjali) impordi allikas, on Ukrainast pärit töötlemata puidu import ELi kahanenud 2 miljonilt tonnilt 2015. aastal (14 % ELi impordist) tühisele 2000 tonnile 2019. aastal, mis võib mõjutada tõsiselt asjaomase tooraine kättesaadavust ELi puidutöötlejate jaoks.

Vahekohus tegi oma lõpliku otsuse 11. detsembril 2020, jõudes järeldusele, et Ukraina kehtestatud töötlemata puidu ekspordimise keeld ei olnud kooskõlas ELi-Ukraina assotsieerimislepingu artikliga 35, mille alusel ei ole ekspordikeelud lubatud. Otsuses **selgitati** ka seda, et **asjakohased erandid ei ole kohaldatavad**, millega lükati tagasi Ukraina väide, et töötlemata puidu ekspordimise keeld oli kavandatud õiguspäraselt eesmärgiga kaitsta Ukraina metsi. Vahekohus nõustus selle argumendiga vaid ühe varasema väga kitsa ekspordikeelu puhul, mis oli seotud kümne puuliigi saematerjaliga, millega kaubeldakse väga harva.

Kirjeldatud juhtum on näide ELi poliitikast astuda **jõuliselt ekspordipiirangute vastu**, kuna sellised piirangud kujutavad endast **süsteemset ohtu** rahvusvahelisele kaubandusele. See kajastus ka ELi ja teiste kaubanduspartnerite tegevuses teatavate Hiina kehtestatud toorainekeeldude vastu ning hiljutises ELi otsuses algatada WTO vaidluste lahendamise menetlus seoses Indoneesia kehtestatud niklimaagi ekspordimise keeluga (DS592 (vt tekstikast WTO vaidluste lahendamise menetluste kohta)).

V.2. Vahekohtunike ning kaubanduse ja kestliku arengu ekspertide reservi uuendamine

2020. aasta detsembris kutsus komisjon üles esitama kandidaate seoses vahekohtunike ning kaubanduse ja kestliku arengu ekspertide reservi uuendamisega ELi kaubanduslepingute alusel vaidluste lahendamiseks moodustatavate vahekohtute jaoks. Kogenud rahvusvahelistest kohtunikest ja akadeemiliste ringkondade esindajatest koosnev valikukomisjon vaatab kandideerimistaotlused läbi, et kinnitada asjaomaste isikute sobivust ametisse nimetamiseks.

Kooskõlas oma lubadusega tagada vahekohtutes võrdne esindatus püüab komisjon tagada nõukogule esitatavates vahekohtunike ja ekspertide reservnimekirju sisaldavates ettepanekutes soolise tasakaalu ning püüab tagada selle ka vahekohtunike või kaubanduse ja kestliku arengu ekspertide määramisel konkreetsetes vaidlustes.

V.3. Reageerimine vaidluste lahendamisel ette tulevatele takistustele

Olukorras, kus WTO apellatsioonikogu tegevus on blokeeritud, on EL olnud eestvedajaks, et leida püsiva lahenduse leidmiseni ajutine lahendus

WTO apellatsioonikogu töö on olnud alates 2019. aasta detsembrist kogusse nimetamise blokeerimise tõttu halvatud. Seepärast on võimalik, et vaidlused ei vii siduva lahenduseni, kui vaidluse kaotanud

pool esitab vaekogu aruande peale edasikaebuse mittetoimivale apellatsioonikogule ja keeldub nõustumast WTO reeglite kohase vahekohtumenetlusega. Selliste juhtumite arv, mida ei ole praegu võimalik menetleda, aina kasvab, millel on kahjulik mõju rahvusvahelise kaubanduskeskkonna stabiilsusele ja prognoositavusele. Probleemi püütakse lahendada mitmepoolse vahekokkuleppe abil, mida on kirjeldatud allpool.

A. Mitmepoolse vahekokkuleppe kasutamine

Mitmepoolne vahekokkulepe annab osalejatele võimaluse lahendada WTO reeglite alusel siduvalt ja sõltumatult vaidlusi ning võimaluse otsus edasi kaevata

2020. aasta aprillis töötasid EL ja rühm teisi WTO liikmeid välja **mitmepoolse vahekokkuleppe**. See kokkulepe, millega võib ühineda iga WTO liige, tähendab seda, et osalejad kohustuvad rakendama omavahelistes WTO vaidlustes tehtud otsuste edasikaebamise korral WTO reeglitega kooskõlas olevat vahekohtumenetlust, seni kuni apellatsioonikogu ei toimi täielikult.

Kooskõlas kehtivate WTO reeglitega **on vahekokkuleppega säilitatud seni, kuni apellatsioonikogu ei toimi täielikult, kokkuleppes osalejatele õigus WTO vaidluses tehtud otsus edasi kaevata** ning õigus kaubandusvaidluste siduval ja sõltumatule lahendamisele. See tähendab, et hoolimata apellatsioonikogu tabanud kriisist, saab EL kasutada teiste mitmepoolses vahekokkuleppes osalejate puhul jätkuvalt WTO reeglitele tuginevat igati toimivat kahetasandilist vaidluste lahendamise süsteemi. Peale selle, säilitades kokkuleppeosaliste seas sellise vaidluste lahendamise võimaluse, aitab vahekokkulepe üldiselt kaasa stabiilsuse tagamisele ja reeglitel põhineva kaubanduse kaitsele. Kuni 30. juunini 2021 osales mitmepoolses vahekokkuleppes 25 WTO liiget⁸¹. Osalejate hulka, kelle arvele langeb ligikaudu pool üleilmsest SKPst, kuuluvad peamised WTO vaidluste lahendamise menetluse kasutajad. 2020. aasta juulis koostasid osalevad WTO liikmed kümnest vahekohtunikust koosneva nimekirja, kust valitakse juhuslikkuse alusel iga juhtumi jaoks kolm vahekohtunikku, et menetleda vahekokkuleppega hõlmatud edasikaebusi.

Mitmepoolset vahekokkuleppet on kasutatud mitmes vaidluses, kus mõlemad pooled on olnud kokkuleppeosalised, sest nad on allkirjastanud vahekohtukokkuleppe näidisele vastavad vahekohtukokkulepped. Nende vaidluste hulka kuulub juhtum, mille EL algatas Colombia suhtes seoses teatavatest ELi liikmesriikidest imporditavatele külmutatud friikartulitele kehtestatud dumpinguvastaste tollimaksudega (DS591). Kui ELi saadab selle juhtumi puhul vahekohtuetapis edu, ei saa Colombia seda tühistada otsuse edasikaebamisega mittetoimivale apellatsioonikogule.

B. ELi jõustamismääruse tugevdamine

ELi jõustamismäärusesse tehtud muudatused võimaldavad ELil astuda vastu partnerite katsetele takistada WTO või kahepoolsetes vaidlustes lõpliku otsuseni jõudmist

Jõustamismäärust muutes laiendas EL võimalusi oma rahvusvahelisi õigusi jõulisemalt kasutada ja maksma panna. **Muudatused**, mis tehti 13. veebruaril 2021 jõustunud määrusega (EL) 2021/167, suurendavad ELi tegutsemissootlikkust kahes olulises aspektis.

⁸¹ Austraalia, Benin, Brasiilia, Colombia, Costa Rica, Ecuador, Euroopa Liit, Guatemala, Hiina, Hong Kong (Hiina), Island, Kanada, Mehhiko, Montenegro, Nicaragua, Norra, Pakistan, Peruu, Singapur, Šveitsi, Tšiili, Ukraina, Uruguay ja Uus-Meremaa.

- Esiteks võimaldavad muudatused ELil peatada või tühistada oma kohustused kaubanduspartneri ees, kes on rikkunud rahvusvahelise kaubandusega seotud eeskirju või kohustusi ELi ees, kui see partner püüab nurjata lõpliku ja siduva lahendini jõudmist asjaomases vaidluste lahendamise menetluses, toimugu see WTO vaidluste lahendamise käsitusleppe või kahepoolsete või piirkondlike kaubanduslepingute alusel. Teisisõnu puudutavad muudatused olukordi, kus hoolimata ELi heast usust ja parimatest jõupingutustest ei ole võimalik saavutada ELi õiguste rikkumisega seotud kaubandusvaidluses siduvat otsust. Selle põhjuseks võib olla asjaolu, et vastaspool (ELi kaubanduspartner) ei võta nõutavaid meetmeid (nt keeldub määramast ELi rahvusvahelise kaubanduslepingu alusel vahekohtunikke), või asjaolu, et vastaspool esitab WTO vaekogu aruande peale edasikaebuse mittetoimivale WTO apellatsioonikogule ja ei ole nõus WTO vaidluste lahendamise käsitusleppe artikli 25 kohase vahekohtumenetlusega. ELi jõustamistegevusega, mis seisneb asjaomase kaubanduspartneri ees võetud kohustuste peatamises või tühistamises, kaitstakse tõhusalt ELi majandushuve.
- Teiseks laiendavad need muudatused ka võimalike vastumeetmete ulatust, võimaldades ELil võtta vastumeetmeid seoses teenustekaubanduse ja mõne intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektiga. Seega on ELi jõustamismeetmete valik märksa laiem ja viidud paremini vastavusse tänapäeva teadmispõhise ühiskonnaga. Selliste meetmete kehtestamine näitab, kui tõsiselt suhtub EL oma kaubanduspartnerite kohustuste täitmisse.